DEVRİMCİ SAVAŞIMDA

sanat emeği

AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

TAHSİN İNCİRCİ
HASAN İZZETTİN DİNAMO
ASIM BEZİRCİ
OZAN TELLİ
İ. HAKKI BALAMİR
AHMET ERHAN

DEMOKRATİK HALK TÜRKÜLERİNDEN İŞÇİ ŞARKILARINA
YENİ TÜRK ŞİİRİNDE SOLUN TARİHÇESİ
NAZIM'DAN ANILAR
ALVARO CUNHAL: ZİNDANDAN RESİMLER
FİLİSTİNLİ SİNEMACI EBU ZARİF İLE BİR SÖYLEŞİ
DÜNYA KOMÜNİST VE İŞÇİ PARTİLERİ PROGRAM VE RAPORLARINDA KÜLTÜR SORUNU

ERDAL ALOVA
ABDÜLKADİR BULUT
NAZIM YILDIRIM
ORHAN TAYLAN
TANER BARLAS

6 Ağustos 1978

AYLIK SANAT KÜLTÜR

CİLT 1 / SAYI: 6 / AĞUSTOS 1978

Sahibi: H. Barış Pirhasan
Sorumlu Yönetmen: A. Turgay Fişekçi

3 İŞTE BEDRETTİN CÖMERT, İŞTE FAŞİZM, İŞTE SAĞ SOSYAL DEMOKRASİNİN TARAFSIZLIĞI
6 BU SAYIDA
8 **Alvaro Cunhal** DESEN
9 **Tahsin İncirci** DEMOKRATİK HALK TÜRKÜLERİNDEN İŞÇİ ŞARKILARINA
12 **Hasan İzzettin Dinamo** İDİL (Şiir)
13 **Yaşar Miraç** ŞİİRLER
16 **Asım Bezirci** YENİ TÜRK ŞİİRİNDE SOLUN TARİHÇESİ
27 **Ozan Telli** ŞİİRLER
32 ALVARO CUNHAL: ZİNDANDAN RESİMLER
34 **İ. Hakkı Balamir** NAZIM'DAN ANILAR
52 **Ahmet Erhan** ÇUKUROVA'DAN (Şiir)
55 **Alvaro Cunhal** DESEN
56 FİLİSTİNLİ SİNEMACI EBU ZARİF İLE BİR SÖYLEŞİ
60 DÜNYA KOMÜNİST VE İŞÇİ PARTİLERİ PROGRAM VE RAPORLARINDA KÜLTÜR SORUNU
ALMANYA SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ IX. KONGRESİ RAPORUNDAN (1976)
MPLA (ANGOLA'NIN KURTULUŞU İÇİN HALK HAREKETİ) PROGRAMINDAN
66 KİTAPLAR
Abdülkadir Bulut TAŞLAR, YİNELEMELER, PARMAKLIKLAR
Erdal Alova BİR DEMET ALBERTİ (SÜRGÜNDEN ŞİİR)
Nazım Yıldırım ANALARIN HAKKI
70 HABERLER, YORUMLAR.
Orhan Taylan İKTİDARIN KÜLTÜR POLİTİKASI VE FESTİVALLERİN ACIKLI SONU.
TANER BARLAS İLE SÖZSÜZ OYUN ÜSTÜNE BİR SÖYLEŞİ
77 BİRİNCİ CİLDİN DİZİNİ.

Yazı Kurulu
A. Kadir Asım Bezirci
Orhan Taylan - Ataol Behramoğlu
Barış Pirhasan

Bu dergide yayınlanan yazı
ya da resimler kaynak gösterilerek
yeniden yayınlanabilir
ya da aktarılabilir
Yazılar SANAT EMEĞİ'nden yazılı
izin alınarak
başka dile çevrilebilir.
Gönderilen yazı ya da resimler
geri verilmez.

SANAT EMEĞİ / Yazışma ve Havale Adresi: P.K. 1339 Sirkeci - İstanbul / Yönetim Yeri: Divanyolu, Klodfarer Cad. 38/2 Cağaloğlu İstanbul / Abona Koşulları: 6 aylık 100 TL. / 12 aylık 200 TL. Yurtdışı için iki katıdır. Tek isteklerde 20 liralık pul gönderilmelidir. Posta Çeki: Hasan Barış Pirhasan 109126 İlan: Tam sayfa 1000 TL. 1/2 sayfa 500 TL. 1/4 sayfa 250 TL./Dizgi - Baskı - Cilt: Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri Tel: 27 73 37
Dağıtım: Temel Dağıtım / Son baskı tarihi: 29.7.1978

İŞTE BEDRETTİN CÖMERT
İŞTE FAŞİZM
İŞTE SAĞ SOSYAL DEMOKRASİNİN TARAFSIZLIĞI

Faşistler Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi, yazar ve eleştirmen Doçent Bedrettin Cömert'i 11 Temmuz Salı sabahı kurşunlayarak öldürdüler.

Olay bütün demokratları, ama özellikle sağ sosyal demokratları, mason ve liberal entellektüelleri, sermaye çevreleriyle ilişkisini iyi tutmaya özenen radikal sanatçıları ve iktidara yamanmakla kendini güven altına aldığını sanan solcu aydınları dehşetle irkiltti.

Aynı günün akşamı Başbakan Ecevit ve izleyen günlerde ondan cesaret alan bir dizi sütun yazarı, hayretlerini şu cümleyle beyan ettiler: «Özellikle şimdiye kadar hiç bir **siyasi eyleme katılmamış** bulunan Doç. Bedrettin Cömert'in öldürülüşü şaşırtıcı ve son derece üzüntü vericidir.»

Sağ sosyal demokrasinin kalemşorları için, faşist çetelerin aşağılık saldırılarına ve onların

yaratacağı terör ortamında bu ülkeyi emperyalizmin, militarizmin ve gericiliğin batağına çekecek komplolara yiğitçe karşı çıkan bir Doçent Server Tanilli'nin, bir Savcı Doğan Öz'ün, bir Ressam Cuma Ocaklı'nın ve nice yurtsever aydının güpegündüz sokak ortasında kurşunlanması aynı derecede şaşırtıcı ve üzüntü verici değildir.

Yarın öbürgün, faşizme karşı açıkça ve şerefle demokratik güçlerin yanında saf tutmuş bir aydın, bir yazar ya da bir sanatçı gene sokak ortasında katledildiğinde, onlar mahzun ve çokbilmiş bir eda ile «Ne yapalım,» diyecekler, «Siyasi eyleme katılmıştı, tarafsız kalmamıştı ki.» Ve çağımızın bu en eblehçe yanılgısını kalın kafalarına bir faşistin namlusu değdiği zaman kavrayabilecekler.

Şimdi de Bedrettin'in ölümünü kavrayamıyorlar. Gidip devrimci aydınları geberteceklerine, neden Bedrettin'i vuruyorlar? «Bedrettin Cömert siyasi eyleme katılmamıştı ki?»

Oysa Bedrettin Cömert **siyasi eyleme katılmıştı.**

Bedrettin Cömert, bilimsel inceleme, çeviri ve araştırma ile dolu masasından kalkıp, Hacettepe Üniversitesindeki faşistlerin suçluluğunu saptayacak komisyona katılmıştı.

Ve faşistler için, faşizme karşı olduğunu açıkça ve şerefle belirtebilen bir bilim adamı, bir yazar ya da bir sanatçı ile bir komünist arasında hiç fark yoktur.

Aydınca onurunu ve antifaşist bilincini Bed-

rettin gibi el üstünde tutan tüm düşünürler, yazarlar, sanatçı dostlar;

Sağ sosyal demokrasinin sunduğu «tarafsızlık» lokmasına nefretle tükürün ki en genç, en verimli, en yürekli insanların mezarı başında bir daha buluşulmasın. Meslek örgütlerine, demokratik örgütlere omuz verin, onların faşizme karşı eylem birliğine katkıda bulunun ki bu çirkef ülkemizden silinsin. İktidarı faşizme karşı daha etkin bir savaşıma zorlayacak tek çözüm olan ulusal ve demokratik güçlerin cephe birliğini titizlikle savunun ki, derneklerde, örgütlerde bu cepheye sinsice karşı koyan likidasyon ve provokasyon eğilimleri «tarafsızlık» ihanetine bundan böyle çanak tutmasın, faşist namlulara yağ sürmesin.

Cephemiz güçlensin ki, kin ve kan kokusu yaşanmasın.

Bedrettin'in ölümü bilincimizi bileyecek, biz Bedrettin'i unutmayacağız, unutturmayacağız.

BU SAYIDA

«Batı Berlin Türk İşçi Korosu» *kurucusu ve yönetmeni, değerli müzikçi Tahsin İncirci'nin* «Demokratik Halk Türkülerinden İşçi Şarkılarına» *yazısıyla devrimci müzik sanatının sorunlarının tartışılması alanında önemli bir boşluğu doldurma yönünde bir adım attığımız kanısındayız. Bu alanda tartışma ve görüşlere dergimizin sayfaları açık olacaktır.*

Asım Bezirci'nin iki bölümde tamamlanacak yazısı, başlangıçta büyük bir toplumcu şiir antolojisinin giriş incelemesi olarak tasarlanmıştı. Bezirci, bu çalışmasını dergide yayınlamak üzere yeniden gözden geçirdi. «Yeni Türk Şiirinde Solun Tarihçesi» *son yüzyıl toplumcu Türk şiirinin genel bir değerlendirilmesi niteliğindedir.*

Değerli hukukçu ve Nazım Hikmet'in yakın arkadaşlarından sayın İsmail Hakkı Balamir'in büyük şaire ilişkin anıları bazı yeni bilgiler ve yayınlanmamış şiirler de içermekte. Bize, bu sayıda göreceğiniz ve hiçbir yerde basılmamış fotoğrafları da veren sayın Balamir'e içtenlikle teşekkür ederiz.

Bu sayıda Dinamo'nun ve Ozan Telli'nin şiirleriyle Ahmet Erhan'ın «Çukurova» adlı destan çalışmasından iki şiir yayınlıyoruz. Önümüzdeki sayılarda yeni şair ve öykücü arkadaşların yapıtlarını sunacağız. Bize şiir ve çeşitli yazılarını gönderen, mektuplarıyla bize güç veren pek çok arkadaşla bağlantı kurabilecek yeni bir düzenlemenin de arayışı içindeyiz.

Birinci cildin tamamlandığı 6. sayı ile «Sanat Emeği»nin başlangıçta öngördüğü hedeflerin çoğuna ulaştığını sevinçle belirtmek istiyoruz. Dergimiz bugüne kadarki yayınıyla sanat alanında ilkeli bir tutumun, sanat ve kültür emekçilerinin anti-faşist anti-emperyalist cephede kenetlenmelerinin önemini vurguladı. Yayınımız bugünden sonra da aynı doğrultuda daha da güçlenerek sürecektir. Çıkış bildirimizde belirttiğimiz üzere siyasal alanında olduğu gibi sanat alanında da bireyci, kariyerist, oportünist tutumlar kadar bölücü, sekter tutumların da yanlışlığını biliyoruz ve tüm demokrat sanat ve kültür emekçilerinin anti-faşist, anti-emperyalist yönde birleşmeleri önerimizi tekrarlıyoruz.

Birinci cildimizin tamamlandığı altıncı sayıda, okurlarımızdan gördüğümüz destek doğru yolda olma bilincimizi pekiştiriyor. Bu destek tüm demokrat sanat ve kültür emekçilerinin ürünlerini kapsayan, daha etkili ve güçlü bir «Sanat Emeği» yaratma yönündeki çabalarımızda da başlıca güvence olmaktadır.

Alvaro Cunhal : Desen

DEMOKRATİK HALK TÜRKÜLERİNDEN İŞÇİ ŞARKILARINA

TAHSİN İNCİRCİ

Uzlaşmaz sınıflı toplumların sanatı sınıf sanatıdır. Sanat hiç bir zaman toplumsal olayların dışında kalamaz. Sömürülen sınıflar egemen sınıflara karşı kavgalarını yürütürken türkülerini de birer kavga aracı olarak kullanırlar. Köleci ve feodal düzenlerde özellikle sınıf savaşlarının sertleştiği dönemlerde kavga türküleri doğmuştur. Her halkın tarihi bu türden örneklerle doludur.

Anadolu halk müziğinde «insan»la ilgili her konunun işlendiğini görüyoruz. Orduya asker yollamak, vergi ödemekten başka kendisinden bir şey istenmeyen bu emekçi halk kitlesi egemen sınıfın sömürü düzenine türküleriyle de karşı çıkmıştır. Halkın içinden yetişen Pir Sultan Abdal, Dadaloğlu, Köroğlu gibi daha birçok ozanımız, halk sanatımızın kavgacı, demokratik yönünü oluşturmuşlardır. Halkın yarattığı bu gelenek günümüze dek süregelmiştir.

Demokratik içerikli geleneksel halk türküleri, kapitalist düzenin ortaya çıkardığı yeni toplum koşullarında daha değişik bir anlam kazanmakta, kapitalizme karşı verilen kavgada yine bir araç olarak kullanılmaktadırlar. Ne var ki, toplumsal gelişmenin ana, itici gücü olan işçi sınıfı hareketi yeni boyutlara ulaştıkça, bu türküler, sınıf savaşının zamanımızla bağlantılı olan daha karmaşık sorunlarına yeterince cevap verememektedirler

Köleci ve feodal sömürüyü eleştiren, savaşların getirdiği acıları anlatan demokratik içerikli geleneksel halk türküleri, politik şarkıların ve direniş şarkılarının da kaynağıdırlar. Yemen, Çanakkale, Sivastopol tüküleri ve kurtuluş savaşımızda ortaya çıkan Antepli Şahin, Dursun Kaptan, Demirci Efe, Kore savaşına karşı söylenmiş Kore dağları, Ankara'da Yedik Taze Meyvayı, Dursun Bebek gibi parçalar, devrimci halk müziğimizin demokratik içerikli türüne gösterilebilecek en güzel örneklerdir.

Ülkemizde işçi sınıfı hareketinin gelişmesiyle, devrimci halk ozanlarımızın çalıp söyledikleri türkülerde, yeni ve daha somut konuların işlendiğini görüyoruz. Demokratik içerikli geleneksel halk türkülerinin bir devamı olan bu türden parçaları «Direniş tükü-

leri» (Protestsong) olarak adlandırabiliriz. Bu türkülerin melodik yapılarında pek ayrıcalık göze çarpmaz. Geleneksel halk şiiri formları aynen kullanılır.

Direniş türküleri sorunun temeline inmezler, dert yanarlar. Toplumdaki dengesizliğin sorumlusu kimdir? Bunu yarı-kapalı bir biçimde ortaya koysalar bile, onun nasıl ve kim tarafından yenilgiye uğratılacağını, verilecek kavganın biçim ve yollarını göstermezler. Sınıf savaşı açık seçik belirlenmez, bir çok soru karşılıksız bırakılır. Sözlerini H. H. Korkmazgil'den alıp müziklendirdiğim «El Kapıları» bir direniş türküsüdür. Parçanın ikinci bölümünü incelersek:

«Ay doğar hilal hilal
gün doğar devrim devrim (nasıl doğacak, kimin eliyle doğacak?..)
Yıkılır sıram sıram el kapıları,
el kapıları da, kölelik kapıları. (Ağaların kapıları mı emperyalizmin kapıları mı? Bu kapıları kim ve nasıl yıkabilir?»
Kurtulur yiğit» (Kim kurtulacak, yiğit kim?..)

Direniş türküleri verdiğim bu örneğin ötesini işlemezler. Öncelikle duygusal yönden kitleleri etkilerler. Ülkemizde bu türden çok güzel örnek vermiş ozanlarımızdan başta Âşık İhsani olmak üzere daha birçok isim sayabiliriz.

Sınıf kavgalarma daha somut biçimde yaklaşan, işçi sınıfı ideolojisinden kaynaklanıp hedefi belirlemeye başlayan şarkılara da «**Politik Şarkılar**» diyoruz. Örneğin, «İşçi Yürüyor baştan» «Ege Denizi», «16 Haziran» gibi parçalar, politik şarkılardır. Burada artık yakınma yoktur. İşçi ve emekçilerin birliğinin böylece daha da güçlenmesi için, örneğin, sendikalaşmak söz konusudur. Bu şarkılar büyük grev ve mitinglerden esinlenir. Barışı önerir, emperyalist savaşlara karşı çıkar. İşçi ve emekçilerin somut yaşamlarını yansıtır, dertlerini dile getirir.

İşçi sınıfının öncülüğünde, tüm emekçi kitlelerin kapitalizme karşı giriştikleri kavgayı en somut biçimde açıklayan ve bu savaşımda yol gösteren **işçi şarkıları** ve **marşlarıdır**. Bunlar toplumsal gelişmenin basamaklarını belgelerler. İşçi şarkı ve marşları:

a) İşçi ve emekçilerin özlemlerini dile getirir,

b) İçeriğini işçi sınıfı ideolojisi ve onun örgütü yönünde saptar,

c) Kapitalist üretim biçiminin temelindeki emek-ücret çelişkisinin toplum yaşamındaki etkilerini anlatır,

d) Kitleleri toparlar, örgütlenmelerini önerir,

e) Kitleleri bilinçlendirici ve eğiticidir,

f) İşçinin kendisine ve örgütüne olan inanç ve güvenini arttırır,

g) Verilen kavga içinde güçlerin tazelenip toparlanması için zevk verici ve dinlendiricidirler.

Modern endüstri işçisinin günümüzdeki yaşam koşulları hiç bir halk türküsünde yansımaz. Bu nedenle, işçi sınıfı gelişirken, kendi şarkılarını da beraberinde getirir. İşçi şarkıları işçi sınıfının halk türküleridir. Çünkü halk türküleri de sınıf türküleridir. Kimi işçi şarkıları halkın tanıdığı melodilere işçilerin eklediği yeni sözlerle oluşmuşlardır. Bu gelenek antik çağa kadar uzanır. O zamanlar, tanınmış melodileri değişik sözlerle söyleme tarzı karşı düşünceye polemik olarak kullanılıyordu. Fransız Burjuva Devrimi döneminde ortaya çıkan 3000'e yakın «şanson»dan yalnızca 150 kadarı orijinal yapıtlardı. Geriye kalanın tümü Fransız halk türkülerine, opera melodilerine ya da tiyatro müziklerine yeni sözlerin eklenmesiyle oluşmuşlardır. Bizim «İşçi Yürüyor Baştan», «16 Haziran» gibi parçalarımızın melodileri de orijinal değildir.

İşçi şarkı ve marşlarını yazacak meslekten müzik ustaları bulunmamışsa bu işi amatör emekçiler yürütmüşlerdir. Örneğin tüm dünya işçi sınıfının marşı olan «Enternasyonal»i besteleyen P. Degeyter meslekten müzikçi değil, tornacıydı. Yine tanınmış «Marseillaise»i besteleyen Rouget de Lisle bir subaydı. «İşçinin alın teridir, Bey paşa sarayları» diye söylediğimiz şarkının sözlerini yazan Leonid P. Rodin de bir bilim adamıydı.

İşçi şarkı ve marşlarında söz baş yeri tutar. Müziğin işlevi, sözlerin ideolojik içeriğinin etkisini duygusal yönden arttırmaktır. İşçi şarkılarının doğup çoğalması, her ülkedeki işçi sınıfının gelişme süreciyle sıkı sıkıya bağlıdır. İşçi şarkılarında işçi sınıfının tarihi belirlenir. Bu şarkılar işçi sınıfının oluşmuş kültürüdür. Lenin şöyle diyor: «Her halkın kültüründe, daha tomurcuk şeklinde bile olsa, demokratik ve sosyalist kültür unsurları vardır. Uzlaşmaz sınıflı toplumlarda demokratik ve sosyalist düşüncenin doğup gelişmesi olağandır.» («Ulusal Sorunun Eleştirileri»)

Burjuvazi, işçi sınıfı kültürünün doğup gelişmesine sürekli olarak karşı çıkar, onu engeller. Kültürel değerlerden, işçi ve emekçilerin paylarını alabilmeleri, onların eğitim olanaklarıyla orantılıdır. Kapitalizm tarafından, ücretin esiri durumuna getirilerek tutsak edilen işçi sınıfı için kültürünü enine boyuna geliştirebilecek maddi ve özgür ortam, ancak onun kurtuluşu ve kendi düzenini kurmasıyla gerçekleşecektir.

HASAN İZZETTİN DİNAMO

İDİL

Yurdumun öksüz insanlarına şiirler yazdım
Sonra rüzgâr attı beni bu mağaraya.
Yasaktı kimsenin derdini söyleyemez yazamazdım
Dert dinleyen bir koğuk buldum araya araya.

Bayılırım ilk günden beri çoban türkülerine
Dünya güzelliklerini bir kaval sesinde bulduğum olmuştur.
Şimşeklere, ormanı uğultusuna, fırtına gürültülerine
yaklaştıkça şiirin yıldırımiyle dolduğum olmuştur.

Şimdi, çoban şiirleri söylüyorum bu ıssızlıkta
Sensin benim efkarımı dağıtan yalnızlıkta
Ne de yakışmış sana bu çoban kızı urubaların.

Bir gün dağdan inince yine şehirlere
Koyacağım güzel insanlarımı yine şiirlere
Bırakıp arkamda şiirini bir özlem gibi obaların.

YAŞAR MİRAÇ

GÜNEŞLİ DÜNYA

«Güneşli Dünya» kara gecede
Işır söğüt belli kızın elinde.

«Güneşli Dünya» kitabın adı
Göğsüne yakın tutar kitabı.

«Güneşli Dünya» alın diyerek
Gözlerinden ışıklar gövererek

Sizi çağırdığı o yeni dünya
Düş değil düş değil gerçek bir dünya.

Okursunuz kara kara gecede
Okursunuz ışıldaya ışıldaya.

GISLAVET GREVİ

Gıslavet'te grev var
Yolun üstünde
Fabrika karşısı
Serviler içre
Mezarlığa kuruluvermiş çadırlar.

Gıslavet'te grev var
Günlerden cuma
Ayın ilk haftası
Çarpık ayak bir
masadan dağılır grev parası.

Ta yukarlardan
Gecekondulardan
Davulcular gelir
İki servi arası
küçük bir alan
Kadınlı erkekli halay çekilir.

Gıslavet'te grev var
Kara lastikler
Keçiyollarından doğrulmuş bakar.

KAĞITHANE DERESİ

Kağıthane deresi
Yağmur çiseler
Katrana kömüre boyanmış suya
Koca çınarlardan dul servilerden
Çelik bacalardan
gölgeler uzar.

Kırlangıçlar yırtar
kurşuni göğü
Alibeyköy'lerden Eyüb'e kadar
Kağıthane deresi yanık köprüler
Vardiya vardiya
geceler geçer.

Balıksız suların kara zarını
Makaslar motorlar ve mekik dokur.

Köprünün birinde oturmuş bir kör
Eskilerden kalma şarkılar okur

YENİ TÜRK ŞİİRİNDE SOLUN TARİHÇESİ

ASIM BEZİRCİ

I. TANZİMATTAN MEŞRUTİYET'E

TOPLUM VE EDEBİYAT

Aşağı yukarı yüzyıldır biliniyor: Toplumun ideolojik üst yapısı ekonomik alt yapısına dayanır. Gerçi ikisi arasında karşılıklı etkiler eksik olmaz, ama son söz alt yapınındır. Ayrıca çeşitli üstyapı ürünleri (hukuk, din, siyaset, felsefe, sanat, gelenek vb.) alt yapıya olduğu gibi birbirlerine de etkide bulunurlar.

Üstyapı ürünlerinden olan edebiyat (ve şiir) de bu genel yasaya uyar. Bundan ötürü, edebiyatı toplumun «meyvesi ve aynası» sayanlara hak vermek gerekir. Gerçekten de, her edebî eser içinde yaratıldığı toplumun inançlarını, beğenilerini, eğilimlerini, özlemlerini, düşüncelerini, tek sözcükle, «ideoloji»sini açık ya da kapalı, düz ya da dolaylı olarak ve sanatsal, imgesel bir anlatımla yansıtır. Gelgelelim, bölümlü toplumlarda bu ideoloji «sınıfsal» bir niteliğe bürünür. Gerçi bir çağa egemen olan ideoloji egemen sınıfın ideolojisidir, ama yönetilen sınıfın da kendine özgü bir ideolojisi vardır.

Bilindiği üzere, üretim güçleri ile üretim ilişkileri ve mülkiyet biçimleri arasındaki uyuşmazlıklar toplumsal sınıflar ve sınıfsal çatışmaları doğururlar. Bu kaçınılmaz çatışmada tavırsız ve tarafsız kalınamaz. Her yazar bilinçle ya da bilinçsizce, açıktan açığa ya da gizliden gizliye bir yana bağlanır. Eğemen sınıflardan yana çıkan edebiyat yaratışları «tutucu», ezilen sınıflardan yana çıkan ve onların ideolojisini yansıtanlar ise «devrimci» bir niteliğe kavuşurlar.

Çağımızda egemen sınıf burjuvazi, ezilen sınıf ise proleteryadır.

Kapitalist toplumda üretim biçimi kamusal, fakat üretim güçlerinin mülkiyeti kişiseldir. Bu temel çelişme burjuvazi ile proleteryayı meydana getirir. Üretim araçlarını elinde tutan kapitalist sınıf sözü geçen çelişmeyi sürdürmeğe çalışır. (Çelişmenin sürmesi demek sömürünün, kulluğun, yabancılaşmanın, savaşın yaşaması demektir.) Emeğinden başka sermayesi olmayan emekçi sınıf ise

çelişmeyi kaldırmak ister. (Çelişmenin kalkması demek adaletin, özgürlüğün, kardeşliğin, barışın kurulması demektir.) Soruna bu açıdan bakılırsa, burjuva edebiyatının genellikle gerici ve aldatıcı, proleter edebiyatının ise ilerici ve gerçekçi olmak zorunda kalacağı anlaşılır.

Bu ilerici ve gerçekçi edebiyatın başlıca özellikleri şunlardır: Sosyalist dünya görüşüne yaslanmak. Gerçekliği bütünlüğü ve çelişkileriyle, akış ve süreç halinde - temsil etmekle yetinmeyerek değiştirilmesine de yardım etmek. Bunun için onu devrimci, maddeci, diyalektik bir anlayışla ele almak, durmayan oluşumuna uygun yeni, güzel, gelişkin biçimler bulmak. Üstelik, yalnızca gerçekliği (realite) değil gerçeklikteki doğruya (verite) de, yalnızca şimdiyi değil, şimdideki geleceği de göstererek, sezdirerek bilinçlendirici bir kimliğe varmak...

Aynı zamanda yan tutucu ve kavgacı; eleştirici ve aydınlatıcı olan bu kimlik onu doğrudan doğruya yahut dolaylı olarak toplumsal, giderek sınıfsal oluşumlara bağlar. Onun için, kaba bir tanımla, «toplumcu şiir bu oluşumları yansıtan ve yükselen sınıf yararına destekleyen şiirdir,» denebilir. Elbette bu yansıtma, yalnızca bireyi de konu alsa, aslında toplumla ilgilidir. Çünkü bir şair bireyin durumunu anlatarak da toplumun durumunu, başka bir deyimle, öznedeki nesneli ortaya koyabilir. Burada önemli olan konu değil, konunun sunuluşunda kullanılan (devrimci) görüş ve (bilimsel) yöntemdir.

Bundan dolayı, sol, toplumcu şiirin tarihçesi sınıfsal şartların belirlediği toplumcu hareketlerle bağlantılıdır. Toplumcu şiirimizin tarihsel evrimini ortaya çıkarmak için, öncelikle, toplumcu sınıf hareketlerini ve düşünce eylemlerini kısaca gözden geçirmek gerekmektedir.

1839 - 1908 DÖNEMİ

1839'DAN ÖNCE:

Gerek Selçuklular, gerekse Osmanlılar zamanında Anadolu'da halk hareketleri eksik olmamıştır. Çoğunca dinsel bir giysiye bürünse de, bunlar, ezilen halkın kurulu düzene karşı yaptığı başkaldırmalardır. Baba İshak, Şeyn Bedrettin, Celâlî, Şahkulu, Karayazıcı, Kalenderoğlu, Baba Zümnun vb. bunların belli başlılarıdır.

Elbette, bunları sosyalist birer hareket saymak doğru olmaz. Sosyalist hareketler Türkiye'de çok geç başlamış ve çok ağır gelişmiştir. Bunun birçok sebepleri olmalıdır. Ama bunların en önemlisi şu olsa gerektir: Türk toplumunun evrim süreci, tarihsel gelişi-

mi. Batı toplumlarınınkine benzememektedir. Bilindiği üzre Batı'da toplumlar genellikle şu konaklardan geçmişlerdir: İlkel komünote, kölelik, derebeylik, kapitalizm, sosyalizm. Doğu'da, daha doğrusu, Osmanlı toplumundaysa bu aşamalara pek rastlanmaz. Çünkü, Osmanlı toplum yapısı, Batı toplumlarınınkinden azçok ayrı bir nitelik taşır. Sözgelimi, Osmanlıların timar, has, zeamet düzeniyle Avrupalıların derebeylik düzeni arasında ayrımlar vardır: Batı'da derebeylik rejimi kölelik rejiminden sonra gelen bir aşamadır. Derebey hem toprağın sahibi, hem de kölenin efendisidir. Osmanlılarda ise kölelik döneminin yaşandığı söylenemez. Anadolu'ya geldiklerinde Türkler başlangıçta göçebedirler ve belki de Asya üretim biçimine bağlıdırlar. Fakat Osmanlı devletini kurup yerleşik düzene geçince, yavaş yavaş bu üretim biçiminden uzaklaşırlar. Zamanla toprak, çoğunlukla, devletin mülkü haline gelir. «Mirî» denen bu toprağın tasarrufu reayanın (üreticinin), çıplak mülkiyeti ise devletin, başka deyimle, hakanındır. Beyler (sipahiler) hakan adına ve bedel karşılığı toprağı işletirler. Gerçi reaya öşürünü beye verir, ama onun serfi değil, hakanın uyruğudur. İmparatorlukta devlet mülkiyetinin yanında özel mülkiyete de rastlanmaktadır.

Avrupalıların derebeylikten kapitalizme geçişiyle işçi hareketleri, sosyalist akımlar belirmiş ve bunlar edebiyata da yansımıştır. Fakat, yukarda açıklanan yapısal ayrımlardan ve iç dinamiklerin yetersizliğinden dolayı, Osmanlılarda bir türlü kapitalizme atlanamamıştır. Bu yüzden de sözü edilen hareket ve akımlar uzun süre ortaya çıkmamıştır. Ancak Batı kapitalizminin Osmanlı İmparatorluğu'na girişi ve kurulu düzeni zorlayışıyla birtakım kıpırdanmalar baş göstermiştir.

1839 - 1870:

Batı'da yüzyıllarca önce derebeylikten kapitalizme geçilmiş, makinanın sanayiye uygulanmasıyla üretim günden güne artmıştır. Bu üretimi sürmek için dış pazarlar ve işlemek için de yeni ham madde kaynakları gerekmiştir. Batılılar gözlerini geri kalmış ülkelere, Doğu'ya çevirdiklerinde Osmanlı İmparatorluğu'nu görmüşlerdir: Üretim araçlarının geriliği, topraklarının genişliği ve zenginliği, kapitülasyonların elverişli şartları ile imparatorluk onlar için bulunmaz bir ülkedir. Bundan ötürü, eskiden sönük geçen Osmanlı - Avrupa ticaret ilişkileri XVII. yüzyılın yarısından sonra gitgide gelişir. Bu gelişme ilerledikçe yerli sanayi gelişir, toprak düzeni bozulur. XIX. yüzyıldan başlıyarak imparatorluk yavaş yavaş

sömürgeleşmeğe yönelir. Buna karşılık, aynı dönemde ilkin Rumeli'de, sonra Anadolu'da birtakım fabrikalar kurulur, demiryolları yapılır, maden işletmeleri ve ticarethaneler açılır. Çoğu yabancıların elinde bulunan bu girişimler batılı anlamda bir işçi sınıfının doğuşuna ve onunla birlikte bazı hareketlerin belirmesine yol açar.

1870 - 1908:

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra imparatorluk dağılmağa, sömürgeleşmeğe devam eder. Dış borçlar artar (1881'de Düyun-i Umumiye kurulur), ekonomik hayat emperyalistlerin denetimine girer, yabancı sermaye yatırımları çoğalır, yeni fabrikalar açılır, tramvay ve demiryolları döşenir. Bunun sonucu, milyona yaklaşan kitlesiyle işçi sınıfmda da birtakım hareketler olur. Fakat bunlar çoğunlukla ücret sorunlarıyla ilgili grevlerdir.

1871'de bir hayır derneği olduğu sanılan «Ameleperver Cemiyeti» kurulur. Gazetelerden öğrenildiğine göre, 1872'de ilkin Beyoğlu Telgrafhanesi işçileri, ardından Ömerli - Yarımburgaz ve İzmit demiryolları işçileri, Beykoz Deri Kundura Fabrikası işçileri, 1873'te Kasımpaşa Tersanesi işçileri greve girerler. Bunları her yıl başka grevler izler. (1872-1906 arasında 23 grev.) Fakat işçi örgütlerine pek rastlanmaz. Ancak 1895'te gizlice Osmanlı Amele Cemiyeti kurulur. Bir yıllık eylemden sonra kapatılır. Yöneticileri tutuklanarak sürgüne gönderilir. Bu yüzden işçi sınıfı örgütsüz ve siyasal bilinçten yoksun kalır. Öte yandan, yazarlar arasında da işçi sınıfına bağlanmış sosyalist eğilimli kimseler görülmez. Jön Türkler olsun, öbür ilerici aydınlar olsun daha çok liberal görüşleri tutarlar. Avrupalılar da onları bu yolda desteklerler. İmparatorluğun ancak Batı kurumlarını almak ve reformlar yapmakla kurtulacağını öne sürerler. Hattâ, bu yönde sarayı zorlayarak birtakım ıslahat yaptırırlar. (Tanzimat, bir yanıyla iç gerekirliklerin, bir yanıyla da bu dış zorlamaların, yani emperyalizmin ürünüdür.)

Gerçi önce 1848, sonra 1871 Commun olayı üstüne gazetelerde haberler, çeviriler, yazılar eksik olmaz. Fakat bunların büyük çoğunluğu Commun'ü eleştiren, sosyalizmi kötüleyen yayımlardır. Yalnızca Namık Kemal ile üç arkadaşı (Nuri, Tevfik, Reşat beyler) İbret gazetesinde Commun'ü savunurlar. Ama onlar da sosyalist olmaktan çok liberalisttirler: Ekonomide liberalizme, politikada meşrutiyetiyetçiliğe, düşünüşte özgürlükçülüğe bağlıdırlar. Bu Bu yüzden toplumsal siyasette işçileri değil, azınlıkların meydana getirdiği komprator burjuvaziye karşı yerli burjuvaziyi, «tüccar-ı hayriye»yi tutarlar.

Düşünce alanında olduğu gibi, edebiyat alanında da sosyalist ürünlere rastlanmaz. Abdülhamit'in çeyrek yüzyılı aşan baskı yönetimi her türlü özgürlükçü, toplumcu eylemi köstekler. O kadar ki, ekonomik zorunlukların doğurduğu grevler dahi, bu köstekleyenin etkisiyle, 1880'den sonra gitgide azalır. Ancak 1908 Meşrutiyet'i ertesinde grevler yeniden hızlanır ve toplumcu hareketler filizlenme ortamına kavuşur.

Tevfik Fikret

Bu dönemin tek ve en önemli kişisi Tevfik Fikret'tir.

Tevfik Fikret Tazminat edebiyatının yarım bıraktığı yenileşme ve batılaşma hareketini tamamlar. Belki tam anlamıyla sosyalist bir şair değildir, hattâ sosyalizmden çok hümanizme eğilimlidir. Öyle ki, son döneminde verdiği ürünlerle dahi onun sosyalist olduğu kesinlikle öne sürülemez. Fakat, 1900'ü izleyen yıllarda yazdıklarıyla sosyalizme — hiç değilse ütopik sosyalizme — yaklaştığı inkâr edilemez. Ayrıca, bu yaklaşmanın — çağına ve çevresine göre — ileri bir aşama olduğu da söz götürmez.

Gerçi Servet-i Fünun döneminde yazdıkları çoğunlukla bireysel nitelik taşır, hayata ve topluma uzak kalır, imge ve duyguya dayanır, üzünçlü ve karamsar bir havaya bürünür. Ama, aslı aranırsa, başından beri onda «insancı» (hümanist) bir acıma ve sevgi bulunur.

Tevfik Fikret yoksullara, düşkünlere, çaresizlere yakınlık duyar. Daha 1896 - 99 yılları arasında yayımlanmış bazı şiirlerinde bu duyuşu dışa vurur. Örneğin, «Ramazan Sadakası»nda soğukta, yağmur altında dilenen bir çocuğu tasvir eder:

Soğuk, soğuk... bu tahammül fezâ bürûdetle
Çocuk harâb olacak; âh, ey sâadetle
O süslü haclelerin sine-i muattarına
Koşanlar! İşte bir insan ki inliyor nefesi;
Bakın bu sıska, şu çınlak, şu eğri kollarına;
Bu artık işleyemez... hisse-i mesâisi
Sizindir işte, verin, susturun bu hasta sesi!

Soğuk, soğuk... Dayanılmaz bu sert soğukla, yazık,
Çocuk harab olacak; âh, ey saadetle
O süslü evlerinin hoş kokan kucaklarına
Koşanlar! İşte bir insan ki inliyor nefesi;
Bakın şu sıska, şu çıplak, şu eğri kollarına;
Bu artık işleyemez... Onların çalışma payı
Sizindir işte, verin, susturun bu hasta sesi! (1)

Aynı şekilde, «Vâlide»de kucağında çocuğuyla dilenen bir anayı, «Nesrin»de kötü yola düşen kimsesiz bir kızı, «Halûk'un Bayramı»nda bayram günlerini üzüntüyle geçiren yoksul çocukları, «Verin Zavallılara»da depremle yuvaları yıkılan insanları, «Balıkçılar»da denizle çarpışan emekçileri yüreği burkularak anlatır. Belki konularını işlerken François Coppée ile Sully Prudhomme'dan bazı ilhamlar alır, fakat bunları kendi gözlemi, duyarlığı ve anlatımıyla yoğurmağı bilir.

Bu bireysel acıma zamanla toplumsal başkaldırmaya dönüşür. Önceleri Abdülhamit'in, sonraları İttihat ve Terakki'nin memlekette kurduğu «zulüm ve istibdat» Tevfik Fikret'i gitgide isyana götürür.

1900'de **Rübab-ı Şikeste** yayımlanır ve iki ayda tükenir. Kitapta, sözü geçen insancıl şiirlerin yanında ve onlardan çok bireycil şiirler yer alır. Bunlarda aşk, hayat, tabiat, bunaltı, kadın, çocuk vb. temleri çoğunca «hikâyeleme ve tasvir»e yaslanan bir anlatım, ahenkli ve ağdalı bir dil, romantik ve melankolik bir deyişle ortaya konur.

1901'de Servet-i Fünun kapatılır, Tevfik Fikret bir süre tutuklanır, arkadaşları sürgüne gönderilir. Abdülhamit'in baskısı günden güne artar. İşte «Sis» şiiri bu bunaltıcı hava içinde yazılır (1902). Dış görünümüyle İstanbul'u konu alan bu panaromik şiirde, aslında, o günün kokuşmuş toplumsal ortamı öfke ve tiksintiyle sergilenir:

Hep levs-i riyâ dalgalanır zerrelerinde,
Bir zerre-i safvet bulamazsın içlerinde.
Hep levs-i riyâ, levs-i hased, levs-i tenеffü;
Yalnız bu... ve yalnız bunun ümmid-i tereffü.
Milyonla barındırdığın ecsâd arasından
Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ü dırahşan?

Örtün, evet, ey hâile... örtün, evet, ey şehr;
Örtün ve müebbed uyu, ey facire-i dehr!..

....
İşte her yanda ikiyüzlülüğün kiri,
nereye baksan çekememezlik, nereye baksan çıkarcılık,
nereye baksan hergelelik, yalan dolan.
Demek yükselmek yalnız bunlarla oluyor.
Koynunda barınan nice yaratık arasında
kaç tanesinin alnı açık, yüzü ak?
Örtün, ey İstanbul, kanlı toprak,
örtün, kart orospu, örtün hiç uyanma! (2)

Tevfik Fikret'in sanatında dönüm noktası olan «Sis»i başka toplumsal şiirler izler: «Sabah Olursa» (1905), «Mazi Ati» (1906), «Bir Lahza-i Teahhur» (1906) vb..

Yayımlanamıyan, ancak gizlice elden ele dolaşan bu şiirlerin birincisinde şairin kötümserlikten sıyrılmağa, geleceği umutla beklemeğe başladığı görülür:

Evet, sabah olacaktır, sabah olur, geceler
Tulû-ı haşre kadar sürmez; âkıbet bu semâ,
Bu mai gök size bir gün acır; melûl olma.

Işıyacak bir gün ortalık, ışıyacak
sürmez bu karanlık, sürmez kıyamete dek,
bu mavi gökyüzü bir gün acır size.
Öyle boynunu bükme, oğlum (3)

İkinci şiirde bu gelecek inancı daha bir pekişir. Üçüncü şiir Abdülhamid'e yapılan ve başarısızlığa uğrayan bir suikast üzerine yazılmıştır. Şairin bir yandan sevincini, bir yandan da üzüntüsünü belirtir.

1908'de Meşrutiyet'in ilânı dolayısıyla «Rücu»yu yazar. Artık zorbalık günlerinin sona erdiğine inanır, «Sis»teki görüşlerinden döner:

Hayır, hayır, sana râci değil bu tel'inât,
Bütün bu levmi-i teellüm, bu ipkâ-ı hayat.

Kim demiş bu ağır lâflar sanaydı diye.
Bütün bu acılar, bu gözyaşları, bu kınamalar onlara. (4)

Fakat sevinci uzun sürmez. İttihat ve Terakki Fırkası'nın da Abdülhâmit'i aratmadığını görünce yeniden öfke ve isyana kapılır. 1912'de Meclis-i Mebusan'ın (Millet Meclisi) kapatılması üzerine «Doksan Beşe Doğru»yu yazar...

Millet yaşamaz, hakka tahassürle solurken
Sussun diye vicdanına yumruklar inerse;
Millet yaşamaz, Meclisi müstahkar olurken
İğfâl ile, tehdit ile titrer ve sinerse;
Millet yaşamaz ma'şer-i millet boğulurken!

Yaşamaz ulus, hakkı özleyip solurken,
Susun diye vicdanına yumruklar inerse;
Ulus yaşamaz horlanırken Kurultay
Aldatılıp, korkutulup titrer ve sinerse;
Ulus yaşamaz, ulusun toplum özü boğulurken! (5)

«Rübabın Cevabı» (1912), «Revzen-i Mahlû» (1912), «Han-ı Yağma» (1912) adlı şiirleriyle İttihat ve Terakki yönetimini kıyasıya eleştirir. Onun yalancılığını, zalimliğini, yiyiciliğini, zorbalığını, gericiliğini cesaret ve şiddetle ortaya koyar.

Şiirleri gibi sanat anlayışı da bireyselden toplumsala doğru kayar: «Sanat şahsî olamaz; kendi şahsı için âsâr-ı sanat (sanat eserleri) vücuda getirenler bulunsa bile, sanatkârlar yalnız kendi şahısları için tevhid-i âsâr edenler (eser yaratanlar) değildir. O halde sanatkârın hayat-ı umumiyeden ayrılmaması, bilâkis onu tezyin ve takviye etmesi (bezeyip güçlendirmesi) lâzım gelir» (6).

Toplumculuk döneminin önemli ürünlerinden biri de «Tarih-i Kadim»dir. Bu uzun şiirde Tevfik Fikret'in insancılığı iyice su yüzüne çıkar. Nitekim insanı ezen, yanıltan, üzen hey şeye baş kaldırılır: Zulme, köleliğe, savaşa, taassuba, adaletsizliğe, bilgisizliğe... Şaire göre bunların temelinde — insanlığın tarihi incelenirse — dinsel inançlarla cihangirlik tutkuları bulunur. Savaşın getirdiği şan ve şeref boştur. Zafer uğruna insanların ölüme, açlığa, yoksulluğa sürüklenmesi saçmadır. Kahramanlığın aslı vahşettir. Kuvvetlilerin zayıfları ezmesi haksızlıktır...

«Tarih-i Kadim» (Eski Tarih) barışa, kardeşliğe, adalete, özgürlüğe, bilime dayana bir toplumun umur ve özlemiyle bağlanır:

....
İşte hürriyet-i hakikiye:
Ne muharip, ne harb ü istilâ,
Ne tasallût, ne saltanat, ne şekâ
Ne şikâyet, ne zulm ü istibdâd
Ben benim, sen de sen; ne rab, ne ibâd
O zaman ay kadid-i nalınahakâr
Şimdi «cenk, ihtilâl, uhûd, esfâr»
Diye saydıkların kalır meçhul
Birer ucube, ya hikâye-i gul.

....
İşte en gerçek özgürlük,
düşümüzdeki gelecek çağlarda:

Ne savaş, ne savaşan, ne salgın,
ne saltanat, ne yoksulluk, ne ezen, ne ezilen,
ne yakınma, ne de zulmün kahrı,
ne tapılan, ne tapan,
ben benim, sen de sen!
Ey soluyan iskelet, kimse bilmeyecek o zaman,
kimse bilmeyecek senin sayıp döklüklerini,
savaş ne, karışıklık ne, zafer ne, antlaşma ne?
Belki duyulmadık bir öykü,
belki korkunç bir masal. (7)

Azbuçuk sosyalizme yaklaşan bu topluma nasıl varılacaktır? Bu toplumu kim kuracak ve hangi ekonomik temele oturtacaktır? Tevfik Fikret bunları açıklamaz. Çünkü, bunu sağlayacak bilimsel bir yöntemi ve tarihsel bir görüşü, hattâ felsefesi yoktur. Nitekim, tarihe üretim, mülkiyet ve sınıf ilişkileri açısından bakmadığı için toplumsal bozuklukların temel sebeplerini göremediği gibi geçerli çözüm yollarını da bulamaz. Fakat sınıflı toplumların yarattığı bazı kötülükleri (savaş, sömürü, baskı, kıyım vb.) eleştirmek ve yukarda niteliği açıklanan özgür ve insancıl bir düzeni özlemekle «bir yere kadar» sosyalizan bir sanatçı olduğunu gösterir. Bu olumlu eğilimi sonraki şiirlerinde daha da belirginleşir.

Halûk'un Defteri (1911) Tevfik Fikret'in Meşrutiyet'ten sonra yazdığı şiirleri içine alır. Şiirlerde toplumsal eğilim ağır basar. Kitaba adını veren birinci bölümde şair, gençliğin ve geleceğin simgesi olarak oğlu Halûk'a seslenir. Onun yarından umutlu olmağa, yurdunun yükselmesi, özgürlüğe kavuşması için çalışmağa, hayata, gerçeğe, bilime bağlı kalmağa, zulme ve haksızlığa baş kaldırmağa çağırır.

«Halûk'un Amentüsü» başlıklı şiir hem bu bölümün en önemli, hem de Tevfik Fikret'in en ilerici ürünlerinden biridir Şlirde dine ve hurafeye karşı bilim ve teknik savunulur. Şaire göre karanlığı bâtıl (boş) inançlar değil, akıl yenecektir. İnsanlar birbirinin kardeşi ve yeryüzü hepsinin ortak yurdudur. Dünya cennete dönecekse ancak onların kolkola girip çalışmasıyla, dayanışmasıyla dönecektir.

Toprak vatanım, nev-i beşer milletim.... İnsan
İnsan olur ancak, buna iz'anla inandım.
Şeytan da biziz, cin de, ne şeytan, ne melek var:
Dünya dönecek cennete, insanla inandım.

Ebnâ-yı beşer birbirinin kardeşi... Hülya!
Olsun, ben o hülyâya da bin canla inandım.

Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın,
Herşey olacak kudret-i ifrânla.... İnandım..

Yeryüzü vatanım, insan soyu milletimdir benim,
ancak böyle düşünenin insan olacağına inandım
Şeytan da biziz cin de, ne şeytan ne melek var;
dünya dönecek cennete insanla, inandım.

Tekmil insanlar kardeşi birbirinin... Bir hayal bu!
Olsun, ben o hayale de bin canla inandım.

Bir gün yapacak fen şu kara toprağı altın,
bilim gücüyle olacak ne olacaksa... İnandım. (8)

«Hayata Karşı Beşer» adlı ikinci bölümde, Tanrıdan, insanlığı neden böyle acılar ve yoksulluklar içinde bıraktığı sorulur. Bu soruda hem bir yakınma, hem de bir kuşku vardır:

Ey Rabb-i müntakim, bize lâzımsa bir vücud
Lâzım mı bir cahim-i sefalet ki bîhudud?
....
İnsan azaba katlanamaz bisebeb, sorar,
Elbet sorar bu köhne muammaya bir cevab...

Ey öç alan Tanrı, bize bir vücut (varlık) gerekliyse,
Sınırsız bir yoksulluk cehennemi olması da gerekli mi onun?

İnsan cezaya katlanamaz boşu boşuna, sorar,
Elbet sorar bu eski bilmeceye bir çözüm arar...

Üçüncü bölümde «Hitabeler» bulunur. Bunlardan «Ferda»da Tevfik Fikret gençlerle konuşur: Yarın gençlerindir. Devrimleri onlar yapacaktır. Yurdun bütün umudu onlardadır. Şimdi onlar geçmişi nasıl eleştiriyorlarsa, gelecek de onlardan öyle hesap soracaktır. Onun için durmadan araştırmalı, öğrenmeli ve yükselmelidirler.

«Bir Kız Mektebi İçin» şiirinde Osmanlıların şanlı tarihi hatırlatılır. Ardından, bilim ve uygarlığın savunması yapılır. Kadınlarını bilgisiz bırakan bir ulusun «en aciz, en felekzede millet» olduğu belirtilir. Öbür şiirlerde ise savaş kötülenir, barış ve kardeşlik övülür, «rabb-ı mümkinat» olan, olanaklar yaratan insanın varlığına duyulan saygı ve gücüne beslenen güven anlatılır.

Halûk'un Defteri gençleri eğitmek amacını taşır. (1914'te yayımlanan **Şermin'de** bu amaç çocukları eğitmeğe yönelecektir.) Birkaçı sayılmazsa, şiirlerin dili eskisine göre oldukça sadedir. Yer yer nesre yaklaşır görünen, fakat hiçbir zaman onun kucağına düşmeyen anlatım esnek ve etkilidir. Aruz ölçüsü başarıyla kullanılmıştır.

Bütün bu açıklamalar şunu gösteriyor: Tevfik Fikret'in başlangıçta yoksullara, hastalara, düşkünlere, kimsesizlere acıma duygusuyla beslenen şiirleri yıldan yıla genişleyerek önce insancılığa, evrenselliğe bağlanmış, sonra gitgide ilerici, barışçı, özgürlükçü, eşitlikçi anlayışla birleşerek gerçekçi, toplumcu bir çizgiye ulaşmıştır.

Hakçası, Tevfik Fikret'in vardığı bu çizgi ülkesine ve çağına göre ileri bir aşamadır. Aradan yüz yıla yakın bir zaman geçti. Öyleyken, bazı eksiklerine karşın, bu çizgi yurdumuz ve günümüz için hâlâ özlem ve saygıyla anılması gereken bir düzeydedir.

---

(1) Ahmet Muhip Dıranas «Tevfik Fikret Kırık Saz», 1975, s. 52
(2) A. Kadir Bugünün Diliyle Tevfik Fikret, 1970, s. 64
(3) A.g.e. s. 78
(4) A.g.e. s. 81
(5) Türkçeleştiren Ceyhun Atuf Kansu
(6) Servet-i Fünun dergisi, 1316 (1900), sayı 476
(7) A. Kadir - Bugünün Diliyle Tevfik Fikret, s. 74
(8) A.g.e., s. 79

OZAN TELLİ

SELMA'YA GÜZELLEMELER

— Su olsaydım donardım
suretini almaya —

I

sana selam
şiire şükür sevgili
şaraba mayalı üzüm gözleri deniz
teni bakır sevgili
sarınca sarışın sıcaklığın soğukta sinemi
yüzlerime yıldız yağar ay doğar
dayanırım kışa ben
yağmurlara yaşa ben
yaşa sen
ömrüm ömrüne bağlı
özüm özüne
şu gerçek dünyada
yalandan ırak

II

bağrımdaki bu yürek
duyar kılcal damarlarıyla derinden seni
seni düşünür kıvrımlarıyla beynim
suya eğilmiş sögüttür boynum
su sensin
akansın aşk ağacıma ağartansın arıtan
çağlayansın çağırdığım türküsün
soluğumsun kavalımda dillenen
esenliğim esişimsin gökboyu

III

güzelliğin gülsuyu
asyalı gülümseyiş yüzünde güzelliğin
genişce güneşce gülce gönlüme
şavkın vurur şafak gibi alnıma
alıp başımı giderim
kurup düşümü giderim
ayların mayısına
çayların kıyısına

umut içimde benim
umut mavide

IV

savrulan samanyolu saçların gökte
kaşların yıldıza tac olmuş ay
alnında gerilmiş yay kaşların
kirpiklerin oktur oyy
kirpiklerin ışkınıdır gözlerinin güzelim
gözlerin güvençtir
gözlerin sevinç
yani martı şenliği denizde
ovada kısrak kasırgası
dünya düğünü
türkiye türküsü yani

V

ben sevince seni
terşl eğirir bir kadın
bir kadın hamur yoğurur
çocuk doğurur bir kadın
başağa bereket yürür
toprak bire bin verir
ekin olur enginimiz
yücemizde yel eser
ererlz lğde kokusuna
çok yıldızlı yaz gecesl
üstümüze yorgan gerer
gireriz bulut uykusuna
dayarım bağrına başımı
sevdana kurarım düşümü
erlnç bulur mutlanırım
kağnı kadar yorgun olsam

VI

sen sevlnce beni
öter meri keklik bağlarımızda
gezer maral geyik dağlarımızda
yüzer gövel ördek göllerimizde
ve alnımızdan öper gök mavi mavi
yer kucaklar bizi
damarlarda donmaz artık kan
ısınırız insanca

VII

özgesin güzelim özgesin canca
dişlerin mercandır dudağın gonca
yıldız yenilince tan ağarınca
eğlen gel
dolan gel
salın gel görem
duvak donan
tel kuşan
gelin gel görem
göremki kapansın bağrımda yaram
beni bengi kılsın dolunay yüzün

VIII

o şirin dillerin o şirin sözün
bebeğe uykusunda aşığa ninni
yıldız yağmuru gibi
ezgi ezgi dökülür
türkü türkü yakılır
başımızda sevda olur
sevdalarla büyürüz
tohumu saça saça
ekini biçe biçe
yola yola burçağı
bula bula gerçeği
büyürüz iş içinde

IX

sular incilenmiş sarı saçında
nilüfer örtünmüş göller içinde
sunadır boyların kuğudur boynun
kumru yuvasıdır sevdiğim koynun
ilkyaz havasıdır esrimeye erdiren
güneş gönencidir gözlerimize gönlüme

X

ömür olmuş özüm örtmüş kapılarını ölüme
aydınlığına aşkına arkadaşlığına açmış
güvercin olup uçmuş
yuvasından yüreğim
gelip yurduna konmuş
düşüp derdine yanmış
ateşine şükür olsun
aşkına şükür
sana selâm

EMİR KULU

vergileyen
sorgulayan
yargılayan
osmanlı artığı harami dölü
ekmeğe yan bakar katıkta eli
emir kulu
kapı kulu

doğduğu anaya
cana yabancı
karanlıkta katil
güne yabancı
küle yabancı
köze yabancı
tele yabancı
söze yabancı
dile yabancı
saza yabancı
biliriz hangi havadan çaldığını
emir kulu
kapı kulu

bazan dipçik elindedir
gebe kadın öldürürsün
nice filiz soldurursun
esişin sam yelindedir
sam amca'ya selâm duran
halka darağacı kuran
ilmik çeken cellat seni
bin yıllık bir illet seni
seni seni gidi seni
haram yiyen kadı seni
emir kulu
kapı kulu

sözde her dem haklı olan
aslında bir kukla olan
kavuk sallayan
çanak yalayan

tüyü bitmedik yetimin
gözlerinde korkusun sen
bu düzenin çarkısın sen
dişlerin kırılır bir gün
defterin dürülür bir gün
emir kulu
kapı kulu

kul olmak kurtarmaz seni
elinde emekçi kanı
— fermanlara müdür olan
boyunlara astığın —
tanık olur sana
kanıt olur sana
emir kulu
kapı kulu

köroğlu'na bolu beyi
pir sultan'a hızır paşa
başın çalınacak taşa
bilesin ki gerdik yayı
baka baka gördük suyu
paçalar bundan sıvalı
emir kulu
kapı kulu
kapıların kapanıyor
açılıyor halkın yolu
açılıyor hakkın yolu

emir kulu
kapı kulu
yıkılıyor tanrıların
yok oluyor tanrıların
deniz suyun çalkarken
kul düzeni kalkarken
kuruluyor yeni dünya
yeni dünya kuruluyor

ALVARO CUNHAL: ZİNDANDAN RESİMLER

1914 yılında doğan Portekiz Komünist Partisi Genel Sekreteri Alvaro Cunhal, 1931'de henüz 17 yaşında iken partiye kaydolur. 1935'te Komünist Gençlik Örgütünün Genel Sekreteridir, 1936'da Parti Merkez Komitesi üyesi. Bu tarihten sonra pekçok kez tutuklandı, hapse atıldı. 1951 - 1959 yıllarında kapatıldığı Lizbon Merkez Hapishanesinde ve Peniche Kalesi'ndeki sıkı hücre hapsi sırasında Portekiz kır halkının yaşamı ve kavgası hakkında yüzlerce kara kalem resim çizmiştir. Bu resimler yakın dostları tarafından cezaevlerinden kaçırılarak saklandı. Cunhal 3 Ocak 1960'da PKP'nin öteki liderleriyle birlikte kaçmayı başardı. Mart 1961'de PKP Genel Sekreteri oldu. 5 Nisan 1974'de Caetano'nun alaşağı edilmesiyle Portekiz'e döndü. Aralık 1975'te Parti gazetesi «Avante»nin yayınevi Cunhal'ın resimlerini içeren bir albüm yayınladı.

Alvaro Cunhal : Desen

Alvaro Cunhal : Desen

NAZIM HİKMET'TEN ANILAR

İ. HAKKI BALAMİR

Büyük Türk Şairi Nazım Hikmet, dünyaca üne kavuşmuş, ölümsüzleşmiş ve tarihin malı olmuştur. Türkiye'de ve yurt dışında tüm yapıtları yayınlanmış, biyografisi, kişiliği ve sanatı üzerine çok şey yazılmıştır. Daha da yazılacak ve dünya çapındaki bu büyük ozan tüm yönleriyle irdelenecektir.

Tanışmak ve dostu olmakla kıvanç duyduğum bu büyük şair hakkında bildiklerimi, kendisinden dinlediklerimi ve ondan aldığım mektuplarla yayınlanmamış olabileceğini sandığım birkaç şiirini yazmamm, onu her yönüyle inceleyeceklere belki bir yararı, bir katkısı olabileceğini sanıyorum.

— ONU İLKİN ŞİİRLERİYLE TANIDIM —

Nazım ile tanışmamızı anlatmadan önce onun şiirlerindeki yenilik, bu alanda açtığı, önderlik ettiği çığır konusunda kanılarımı belirtmek isterim:

Nazım Hikmet adını ilk kez 1929 yılında (Resimli Ay) dergisinde gördüm. Atak davranışlarla, sevdiğimiz, büyük şair bildiğimiz Abdülhak Hâmit'i kötülüyordu. Bu yazılar beni ve benim gibi düşünenleri kırmış, kızdırmıştı. Ne demekti bu? Böylesine değerli bir şair nasıl bir kalemde küçümsenir, aşağılanırdı? Hem kötüleyen, hakkında hüküm veren de kim oluyordu, ne kişiliği, ne yetkisi vardı ki.. Belki de böyle yollardan kolayca üne kavuşmak isteyen yeteneksiz bir gençti.. (1)

Daha sonra, (835 Satır) ve (Varan Üç) adlı kitaplarını gördüm. Belki de o önyargımın etkisiyle olacak, şiirlerini hiç sevemediğimi, pek yadırgadığımı, dudak büküp bir kenara attığını bugün gülerek anımsarım.

Bizim kuşak edebiyat zevkini divan şiirlerinden ve Tanzimat Edebiyatı şairlerinden almıştı. Hece veznini bile hafifken alır, aruz kadar sevemezdik. Bizim için şiirde biçim ve uyum önemliydi, içerikten önce gelirdi. Sanırım, şairin demek istediğinden önce, deyiş

şekline, anlatış biçimine değer verirdik. Bizim ölçülerimize göre büyük şairler; Fuzûli, Nedim, Baki gibi eskiler, Abdülhak Hâmit, Yahya Kemal, Mehmet Akif, Tevfik Fikret, Süleyman Nazif gibi aruzcularla, Rıza Tevfik ve bilemedin yeni yetişmekte olan Faruk Nafiz gibi hececilerdi. Gerçi (Edebiyatı Cedide)nin çoğu yapmacılığından çabuk kurtulmuştuk ama, Divan Şairlerinin etkisi ve aruzun zevki sürüyordu. Yine de sürdüğünü itiraf etmeliyim.

İşte bu ölçülerle Nazım Hikmet'in şiirleri bana yabancıydı, o zamana kadar hiç duymadığım, vezni kafiyesi, hatta kapsamı belirsiz bir takım haykırışlardı.

Yanıldığını sonra anladım. Nazım'ın şiirlerindeki bu yenilik beni sarmaya başladı. Bir başka hava, bir başka gerçek vardı bu deyişlerde. Hem vezni kafiyesi yok görünen bu şiirlerde, çoğunlukla sağlam bir uyum, bir âhenk vardı. Hele daha sonraları yazdığı kimi şiirlerini aruz kadar uyumlu ve çekici bulmuşumdur.

Beni ilk etkileyen şiirlerinden birinin «Bahri Hazer» olduğunu sanıyorum. Giderek Nazım'ın şiirlerinin sanki tiryakisi olmuştum. «Sesini Kaybeden Şehir», «Jokond İle Si Ya U», «Gece Gelen Telgraf», «Benerci Kendini Niçin Öldürdü», «Taranta Babu'ya Mektuplar» gibi birbirini izleyen tüm kitaplarını alıyor; içindekilerden çok hoşlandıklarımı da okuya okuya ezberleyiveriyordum.

Nazım'ın bu gençlik şiirlerinde daha bir delikanlı haykırışı, daha bir ataklık vardı, yerineleri sert, inanışları daha duygusal ve heyecanlıydı. Yakup Kadri, Ahmet Haşim, Hamdullah Suphi, Peyami Safa ve daha başkaları için yazdıkları, Türk Yazınının sağlam hiciv örnekleridir.

Çocuk yaşta denilebilecek bir çağda şiir yazmaya başlayan Nazım'ın, yayınlanmamış şiirleri olduğunu, onun yapıtlarını, yorulmak bilmeyen bir araştırmayla inceleyen Asım Bezirci'nin «Nazım Hikmet» adlı kitaplarından anlıyoruz. O zamana kadar yayınlanmamış veya şurada burada çıkan çeşitli gazete ve dergilerde çıkınca, genellikle hece vezinli bu ilk şiirlerinde de bir yetenek göze çarpar. Bu şiirlerinde romantik, dinine bağlı, hatta bazen mistik olan Nazım, her zaman yurtsever olmuş ve ölünceye kadar da böyle kalmıştır. Ona vatan haini demek alçaklıktır, bayağı bir şarlatanlıktır. Yurduna ve halkına onun kadar ödünsüz, onun kadar temiz bir sevgiyle bağlı bir kişi tanımıyorum. Yurtseverlik onun en belirgin vasıflarından biridir, bu sevgi hiç bir çıkara dayanmaz. Onun halk sevgisinde, karşılık beklemeden ve hiç bir şey almadan, devamlı olarak veren bir asillik vardır. Pek çok şii-

rinde bu sevgi tüm çarpıcılığıyla belirgindir. Hatta, kimi yüzey görüşlülerce eleştiri konusu yapılan, «Dünyanın En Tuhaf Mahluku» adlı şiirinde de bu sevgi bütün içtenliğiyle göze çarpar. (Vay efendim, halkı akrep gibi görüldüğü yerde öldürülecek zararlı bir böceğe benzetiyor, serçe gibi korkak, midye gibi cansız, koyun gibi kafasız sayıyor) yolunda dedikodu yapılan bu şiirinde de, kuşkusuz en derin bir halk sevgisi vardır: Sonu;

«Kabahat senindir,
demeye de dilim varmıyor ama,
kabahatin çoğu senin canım kardeşim.»

dizeleriyle biten şiir, ancak sevgiliye yapılabilen bir sitemdir.

Yurduna ve yurttaşlarına böylesine içten bağlı olan Nazım, türkçeye ve Türk diline de aşıktı. Şiirlerinde konuşma dilini kullanır, kimi zaman da, destan gibi, dinsel masal gibi şiirlerinde konuya uygun dili kullanmayı, o havayı vermeyi severdi.

Türkçeyi böylesine seven ve halkın anlıyacağı dili kullanmaktan kıvanç duyan Nazım; son yıllarında yazdığı bir şiirde, kitaplarının bir çok yabancı dillerde basıldığından, ama kendi yurdunda kendi diliyle yayınlanmasının yasak olduğundan, içten bir üzüntüyle yakınır.

Gencecik yaşta üne kavuşan Nazım, şiirde yeni bir çığır açmış ve kuşkusuz, kendinden sonraki kuşağı etkilemiştir.

Kimi eleştiriciler, Nazım'ın şimdiden kendi kendini taklide başladığını, şiirde sonunun gelmek üzere olduğunu söylediler. Yaşayanlar, onun sürekli olarak kendini aştığını, sanatın doruğuna ulaştığını, ününün dünyaya yayıldığını gördüler. Gerçekten Nazım'ın sadece Türklüğe ve Türk yazın tarihine değil, dünya edebiyatına da onur vermiş kişiliğini bugün artık düşmanları da inkâr edemezler.

Kimileri de Nazım'ın tükendiği, şöhret ve başarısının gelip geçici olduğu, saman alevi gibi çabuk söneceği ve sonunda, — şiirde kendisini etkileyen ve 1930 da intihar eden Sovyet şairi Mayakovski gibi — kendi canına kıyacağı kâhinliğinde bulundular. Ama Nazım yaşadı. Yıllar ve yıllar boyu işkence gördü, yaşamının en güzel, en anlamlı çağını cezaevlerinde geçirdi. Özgürlüksüz, fakat umudunu, heyecanını, sevincini yitirmeden, bilinçle yaşadı. Yalnız yaşamakla da kalmadı, başka hükümlü arkadaşlarına, tu-

tuklu aydınlara yaşamalarını öğütledi, onlara yaşama direnci verdi, onlar için umut kaynağı oldu:

«Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler» adlı şiiriyle, «Yaşamaya Dair» şiirlerinden aldığım şu kısa bölümler bunu kanıtlamaya yeter:

«Atılırsan içeriye,
yatarsan on yıl onbeş yıl,
- daha da yatacağından başka -
(Sallansaydım ipin ucunda
bir bayrak gibi keşke)
demiyeceksin.
Yaşamakta ayak direyeceksin.
Belki bahtiyarlık değildir artık,
boynunun borcudur fakat
düşmana inat,
bir gün fazla yaşamak.»

.....

«Yaşamayı ciddiye alacaksın.
yani o derecede öylesine ki,

Nazım Hikmet, Orhan Kemal ve İ. Hakkı Balamir Bursa Cezaevinde.

mesela kolların bağlı arkandan,
sırtın duvarda.....

Yani öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile mesela zeytin dikeceksin.

Diyelim ki hastayız,
hem de ağır,
hem de ameliyatlık.
Yani beyaz masadan kalkmamak ihtimali de var.
Duymamak mümkün değilse de biraz erken
gitmenin kederini,
biz yine de güleceğiz anlatılan bektaşi fıkrasına,
hava yağmurlu mu diye bakacağız pencereden,
yahut ta yine sabırsızlıkla bekliyeceğiz
ajans haberlerini.»

İşte Nazım böylesine yiğitçe yaşamıştır. Onun çektiği çileye pek az kişi katlanabilirdi.

NAZIM'LA TANIŞMAMIZ

Nazım Hikmet'le 1934 de tanıştım. Onun şiirlerini sevdiğimi, zaman zaman okuduğumu bilen bir arkadaş, bir gün Nazım'ı bana getirebileceğini söyledi. (Bu doğru olmaz, biz kendisine gitmeliyiz, ya da hiç değilse bir yerde buluşmalıyız) dedim. Ama o direndi, bir gün birlikte geleceklerini söyledi.. Doğrusu buna, ünlü bir şairin, kendisini tanımak isteyen birinin ayağına gideceğine — inanamıyordum. Belirlenen günde, Kumbaracı yokuşundaki evime geldiler. Konuşarak, şiirler okuyarak belki 4 - 5 saat geçirdik, birbirimizden hoşlanmıştık, dostluğumuz çabuk ilerdi. Daha sonra tanıştığım eşi Piraye'den de sıcak ve içten bir dostluk görünce, evlerine sık sık gidiyordum, kimi zaman da o bana uğrardı, saatlerce konuşur, plak çalar, şiir okur, yemek yapıp yerdik.

Sanırım 1935 yılı başlarında, birkaç küçük esnaf ve işçiyle birlikte Nazım'ı içeri aldılar, tutuklandı. Bir iki ay kadar yattığı Sultanahmet Cezaevine sık sık ziyaretine gittim. Verildiği Ağırceza Mahkemesinde onu ben savundum. Üstüne atılan suçun adı neydi? Savcı iddianamesinde ne diyor, yasanın hangi maddesinin

uygulanmasını istiyordu? Şimdi anımsıyamıyor, dosyasını da saklıyamadığım için çok üzülüyorum. İtalya'ya giderken, dosyalarımı, kitaplarımı bıraktığım kişi, onların ıslanıp çürüdüğünü, atmak zorunda kaldığını söyledi, yapacak şey yoktu. Bildiğim şu ki Nazım düşünceleri ve inancı yüzünden rahat bırakılmıyor, sürekli izleniyordu. Yine böyle sudan bir nedenle tutuklanmıştı, bir eylemi, yasaya aykırı bir davranışı yoktu. İddia temelsizdi ki ilk duruşmada tahliye isteğimizi Mahkeme kabul etti, onu salıverdi, daha sonra da beraat kararı verdi.

Böyle ilk duruşmada özgürlüğüne kavuşan Nazım sevincini gizlemiyor, beni kucaklayıp öpüyordu. O gün onu cezaevinden ben aldım, Cihangir'de Nuri Demirağ'm apartımanının çatı katında oturduğu evine gittik. Eşi Piraye ve çocukları mutluydular. Akşam yemekte bunu birer kadehle kutladık. Birara Nazım, belki içkinin de verdiği duygusallıkla; (Yakup usta şimdi bu saatte cezaevinde mangalını yakmaktadır, ah, şu anda orada yanında olmayı isterdim, cezaevinden çıktığım için sevinmediğimi sanma, ama mümkün olsaydı da oraya bir girip çıkabilseydim, bir merhaba kolay gelsin diyebilseydim) diyor, içleniyor, gözleri doluyordu.

Bundan sonra Nazım'la dostluğumuz daha da ilerledi, giderek aynı ailenin bireyleri gibi olduk, bir iki gün görünmesem ararlardı. Kimi gece evlerinde kalırdım. O yaz Erenköy'de Ethemefendi Caddesinde — bacanağı Vedat beyin tuttuğunu sandığım — geniş bahçeli büyük bir köşkte gece gündüz bir arada geçen 15 - 20 günlük tatili unutamam.

Arasıra eşi, çocukları ve kimi arkadaşlarla birlikte kırlara, ormanlara gider, piknik yapardık.

Sert tartışmalarımız (` oldu. Bir kez de küsüşüp bir gün sonra barıştığımızı anımsıyorum. Kimi konularda hoşgörüsü yoktu, ödün vermezdi.

Şiir, Nazım'ın her gününü, her saatini dolduran bir işdi. Yolda yürürken de şiir düşündüğü, tasarladığı birkaç dizeyi okuduğu, nasıl bulduğumu sorduğu olurdu. Okurun beğenisine pek önem verir, eleştirisini ciddiye alırdı. Kimi zaman ezberimdeki şiirlerini, onun beklemediği bir anda coşkuyla okurdum, zevkle dinler, kimi zaman da yazdıklarını bana okuttururdu.

«Şeyh Bedrettin Destanı» ile bazı şiirlerini o yıllarda yazdı. Bu Destandan üç sarı defter yaprağına yazılmış karalaması da öteki yazıları arasında dosyamdadır.

Yine o yıllarda «Talihsiz Yusuf'un Gemisiyle Barselon'a seyahat» adlı bir kitap hazırlamak istediğini söylemişti. Tutuklu iken cezaevin avlusunda bir duvarda bir gemi resminin çizili, altında da (Talihsiz Yusuf'un Gemisi) yazılı olduğunu görmüş. Bundan ve o zaman İspanya'da süren iç savaştan esinlenerek yazdığı şiirleri okudu, bana verdi. İki bölümü ezberimdedir. Yazık ki kitap tamamlanmadı. Sanırım elde üç parçadan oluşan şiirler kaldı. Biri Bilgi Yayınevi'nin yayınladığı kitaplarda, (cilt 4, S. 39 da) «Talihsiz Yusuf'un Yolculuğu» adıyla çıkmıştır ve yazıldığı yıl orada belirtildiği gibi 1940 değil, 1935-1936'dır. İkincisi aynı yayınlarda (cilt 6, S. 49 da) «Akdeniz'de Dolaşan Hayalet» adıyla yayınlanmıştır. Nazım bu şiirinin sonunda, (ve bu ölmemek, yaşamak isteyen) diye başlayan beş dizeyi sonradan eklemiştir. Bana sorsaydı bu eklentiyi yapmamasını önerirdim ve sanırım dinlerdi. Bu sözlerim lûtfen, haddimi bilmemek ve bir dev sanatcıya sanatı üzerinde öğüt vermeye kalkmak sayılmasın. Daha önce de belirttiğim gibi Nazım, bana değil, benim kişiliğimde okura, okurun eleştirisine değer verir, pek seyrek yaptığım öneriyi de hemen uygulardı.

Bu yapıtın öteki bölümü de belki yayınlanmıştır da ben raslamamışımdır. Yine de Talihsiz Yusuf'un kimliğini anlatan, ezberimdeki bu parçayı buraya yazmakta sakınca görmüyorum:

«TALİHSİZ YUSUF»

Bir dalyan gözcüsüydü Yusuf,
Akdeniz limanlarından birinde.
Saatlar bu limanda,
çamurlu, çıplak adımlarla yürürdü.
Ağaçlarında yemişler çürürdü (2)
ve deniz kıyısında çocuklar iri balık leşlerini sürürdü (3).
Ve dalyanda Yusuf,
Göğsünü verip tuzlu ıslak rüzgâra,
direğin tepesinden tükürürdü,
suda karpuz kabukları gibi yüzen kayıklara.
İlk önce o görürdü,
suyun altında yılan derili uskumruların,
turna kuşları gibi sürüyle gelişini.
Sevinçsiz ve kedersiz yapıyordu işini.
Bilmiyordu hünerini düşünmek denen şeyin.
Ne memnundu ne pişmandı dünyaya geldiğine.

Fakat bir gün yine,
saatler yürürken,
yemişler çürürken
ve deniz kıyısında çocuklar
iri balık leşlerini sürürken,
dalyanda yılan derili uskumrular,
ağlara vakitsiz girdiler.
Yusuf'un bunda günahı yoktu ama
onu direğinden indirdiler.

Suda karpuz kabukları gibi yüzen kayıklarla,
turna kuşları gibi gelen balıklardan
ayrı düşünce Yusuf,
Koskoca dünyada
bir istavrit gibi aç kaldı.
Bir gece bir kayık çaldı,
yakalandı o gece
ve böylece,
kızmayarak,
üzülmeyerek,
belki de farkında olmadan pek,
demirlerin dışından
demirlerin içine geçti.
İçerde esrar içti.
Barbut oynadı gardiyana haraç vermeden,
yedi yerden bıçak yedi bir gece,
devrilmedi fakat
kısım ağasını yere sermeden,.
İçerde bir orman hayvanı gibi
cesur,
kurnaz
ve korkak,
doldurdu günlerini,
farkında olmıyarak.

Nazım'ın şiirlerini Atatürk beğenirmiş, Fazıl Ahmet'ten duyduklarını bana anlatmıştı:

Atatürk'ün sofrasında Fazıl Ahmet, Ruşen Eşref, Yakup Kadri ve daha kimi şairlerin, yazarların bulunduğu bir akşam şiirden söz açılmış, Atatürk oradakilere şiir okumuş, sonra da Nazım'ın kendi sesiyle plağa alınmış olan «Bahri Hazer» ve «Salkım Söğüt» adlı şiirlerini getirtip dinlettikten sonra, (İşte demiş, Türk dilinin

şiiri, türkçe şiirin ahengi budur, şiir böyle olmalıdır) Bunları anlatan Fazıl Ahmet, Nazım'a, bu havadan yararlanmak istediğini, böyle bir şairin sürekli olarak polisin ve adliyenin koğuşturmasına uğrayıp durduğunu belirterek, Atatürk'ün Nazım'a sevgisini kazanmaya çalıştığını söylemiş ve birlikte Atatürk'e gitmelerini önermiş...

Atatürk'ün Nazım'ı görmek ve şiirlerini onun ağzından dinlemek istediği, fakat Nazım'ın gitmediği bir gerçektir. Atatürk'ün bu isteğini bilen çok kişinin Nazım'ı ona götürme girişimlerinin bir sonuç vermediği, yakın hısımlarından Samih Rifat'ın bu konudaki öğütlerinin de etkisiz kaldığı, Nazım'ın gitmemekte direndiği anlaşılıyor. O zamanın İstanbul Valisi Muhittin. Üstündağ da bir gün Nazım'a haber yollayarak, (kendini adam mı sanıyor, Atatürk onu beğeniyor diye ses çıkarmıyoruz, yoksa...) yolunda gözdağı vermeye kalkmış, Nazım'ın buna yanıtı da, (ben Deniz Kızı Eftalya değilim) olmuştur. (4)

Nazım'dan dinlemiştim: «Tanıdığım, tanıştığım kimi gazeteci milletvekilleri, politikada ve hükûmette yeri olan, sözgelişi, Ağaoğlu Ahmet, Necmeddin Sadak vb. gibi tanınmış kişiler, çoğu zaman benden kaçarlar, rasladığımda yollarını veya başlarım çevirip görmezden gelirler. Bir gün bir de bakarım, bunlardan kime raslasam hemen yanıma gelir, kimi elimi sıkar, hatır sorar, kimi görüşemiyoruz diye sitem eder, hepsi sözleşmişler gibi türlü dostluk gösterileri yaparlar. O zaman anlarım ki o günlerde benim için olumlu bir hava esmektedir, belki de bir yazım bir şiirim beğenilmiştir.

Yine Nazım anlattı: «Bir akşam Necmeddin Sadak beni evine yemeğe çağırdı, gittim, benden başka davetli yoktu, sofrada bir iki kadeh içtik. Necmeddin Sadak benden şiir okumamı istedi, zayıf yanım, bir çeşit çocukluk, sanki onu, onun sınıfını yermek, dokundurmak istedim, (O Duvar ve O Duvara cevap) şiirimi okudum. Söyleştik, sohbet ettik, birara Necmeddin Sadak (biliyor musun Nazım, dedi, Türkiye'de bir dediği iki olmayan, bir isteğinin yerine getirilmemesi olanaksız biri var, o da senin şiirlerini senden dinlemek istedi, ama elde edemedi) dedi.» Nazım bu sözü; «şiirimi dinlemek isteyen evime gelir, bir kahvemi içer, istediği şiiri okurum» diye yanıtlamış.

1935 ten sonraki yıllarda, Nazım, gazetelere takma adlarla tefrika roman çevirileri yaparak ve İpek Film Stüdyosunda yabancı filmleri türkçeleştirme, kimi zaman film yapıp yönetme işleriyle uğraşarak ekmeğini kazanıyor, geçinip gidiyordu. İşimden çıkınca,

hemen her akşam, Nişantaşı'ndaki İpek Film Stüdyosuna giderdim. Ferdi Tayfur ve Adalet Cimcoz kardeşler dublaj işlerinin hiç değişmeyen öğeleriydi. Kimi zaman dublaj işine benim de karıştığım ve konuştuğum olmuştur. Orada işi bitince birlikte evine gider, başka arkadaşlar da bulunursa biriki kadeh yudumlardık. O zamanlar Nazım sigarayı oldukça çok, içkiyi ise seyrek ve az içerdi.

Böylesine ileri dostluğumuz, her günümüzün birlikte geçtiği aylar ve yıllar, 1937 yılının son aylarına kadar sürdü. Maliye Bakanlığının açtığı bir yarışma sınavını kazanarak, doktora yapmak için 1937 yılı Ekim ayında İtalya'ya gittim. Nazım ve Piraye beni rıhtımda uğurlamaya geldiler, başka beşaltı arkadaşım ve biriki yakınım daha vardı. Böyle kalabalığı gören Nazım; (eh, Başbakan Celâl Bayar da böyle uğurlanır) diye takıldı. Ben de (hayır dedim, böylesine uğurlama onurunu kimse kazanamaz) Kucaklaştık, ayrıldık.

Roma'da iken kısa süre mektuplaştık. Keyifli, sevinçli, şaka yapan iki mektubunu aldım, yaşamındaki rahatlığı belli oluyordu.

Sonra bir gün Piraye'den, kocasını yine içeri aldıkları haberi geldi. Üzüldüm, ama çok da kaygılanmıyordum, ozanımızın son yıllarda ekmek parası kazanmak ve şiir yazmaktan başka hiç bir şeyle uğraşmadığını, öncekiler gibi hiç yüzünden, sadece adı ve ünü nedeniyle tutuklanmış olacağını, nasıl olsa suçsuzluğunun anlaşılacağını ve bırakılacağını umuyor ve yakında böyle sevindirici bir haber bekliyordum. Umduğum ve beklediğim gibi olmadı. Nazım askeri mahkemeye verilmiş, hüküm giymişti. Sonradan öğrendim, başka bir askeri mahkemeden başka bir suçla yine hüküm giymiş, 28 yıl ağırhapisle cezalandırılmıştı.

Cezaevinde yazdığı şiirlerden bazılarını Piraye bana gönderiyordu, Nazım'ın kendi el yazısıyla yazılmış olanları gönderdiği de oldu. Bunlar olağanüstü güzel şiirlerdi, sanırım hepsi yayınlandı.

Burada bir ilginç anımı yazmadan geçemiyeceğim: İtalya'daki profesörüm bir gün benden türkçe şiir okumamı istedi. Bir şey anlaşılmıyacağına göre bunun yararı yok dedimse de o, anlamasam da dinlemek isterim dedi. Bizde eski şiir ile yenisinin çok değişik olduğunu, eskilerde aruz denen belirli kalıpların bulunduğunu güçlükle anlatmaya çalıştım, beceremedim. O önemi yok dedi, eskiden ve yeniden okumamı istedi. Aklıma o anda Yahya Kemal'in «Rintlerin Ölümü» adlı şiiri geldi, okudum. Ne demek istediğini sorunca anlatmaya çalışım ama, ne diye bilirdim ki... İranlı Şair Hafız'ın kabrinin olduğu yerde bir gül varmış da her gece bir

bülbül ötermiş de... Adam, sonra ne olmuş der gibi bön bön yüzüme baktı.

Sonra Piraye'den o günlerde aldığım;

Burası benden başka kaç insanın evidir,
bilmiyorum.
Ben bir başıma onlardan uzağım,
Onlar hep bir arada benden uzak..
Bana kendimden başkasıyla konuşmak
yasak.
Ben de kendi kendimle konuşuyorum.
Fakat çok can sıkıcı bulduğumdan sohbetimi,
şarkı söyliyorum karıcığım.
Hem ne dersin,
o berbat ayarsız sesim,
öyle bir dokunuyor ki içime,
yüreğim parçalanıyor.

diye başlayıp devam eden şiirini sonuna kadar okudum. O zaman bana gelen, Nazım'ın el yazısıyla sarı defter yaprağına yazılmış şiiri böyle başlıyordu.

Bunun anlamını soran profesöre ilkin kısaca şairin kimliğini ve şimdi hapiste olduğunu söyledikten sonra, ne dediğini anlatmak, bölük pörçük çevirisini yapmak pek zor olmadı. Şiirin somut kapsamı vardı. Faşist İtalya'daki üniversite profesörü kuşkusuz sosyalist filan değildi, ama gözleri doldu, «bu adam gerçek şair, büyük bir şair» gibi sözleri tekrarladı durdu.

1939 da Türkiye'ye geldim. Nazım İstanbul cezaevindeydi, görüşmeye gittim. Bana mahkûmiyetinden, haksızlığa uğradığından filan tek söz etmedi. Hüküm kesinleşmişti, artık onun üzerinde konuşmak yararsız boş lâflardı. Geçmiş olsun dememi bile dinlemeden, «dur, sana yeni yazdığım destanı getireyim» dedi, gitti, o zamana kadar yazdıklarının hemen hepsini, tellerin arkasından bana okudu. Bunlarda olağanüstü güzellikte olanlar vardı. Üstüne el yazısıyla (Büyük Destanlar Maceralar, Nazım Hikmet) diye yazılmış şiirlerin bir kopyasını verdi (5)

Keyfi, neşesi yerinde idi. Getirdiğim ufak bir iki armağan için çocuk gibi seviniyordu. Henüz kısa bir süre önce 28 yıl hüküm giyen sanki o değildi. Ondaki ruhsal sağlığa, sinir sağlamlığına şaşmamak olanaksızdır.

Bir süre konuştuk, ayrıldım.

15 - 20 gün sonra yine Roma'ya gittim. 1940 Haziranında yur-

da döndüm. Memleketim Konya'ya gidip evlendim, eşimle Ankara'ya yerleştik.

Nazım Çankırı cezaevindeydi, sonra Bursa'ya geldi. Bana oradan yazdığı 6.6.1942 günlü mektubunda; «Ben Memleketimden İnsan Manzaraları isimli kitabımın birinci cildini bitirdim, 3357 mısra' etti, ikinci cildi 6000 mısra' kadar olacak. Üçüncü ve dördüncü ciltlerin de 5000 er mısra' olacaklarını tahmin ediyorum. Bu yazıları sana çok okumak isterdim. İstanbul'da yengeni görmek nasip olursa, onda birinci cildin tamamı vardır, oku ve ilk fırsatta bana tenkitlerini yaz...» diyordu.

O yıl içinde bir gün eşimle birlikte, «Çamlıca'da bir harap konakta..» (6) oturan Piraye'yi ziyaret ettik. Birinci Kitabı verdi, okudum, iznini alarak kopya etmeye başladım. Gece yarılarına kadar, karım okudu, ben yazdım, ben okudum o yazdı. Birinci Kitabın tümünü yazıp bitirdik.

Bu, alışılmamış, yepyeni bir yapıttı. İlkin bu hikâye - roman - şiir karışımı yapıtı bir garipsedim, sonra bir daha, bir daha okudum, gerçekten olağanüstü güzel bir dev yapıttı. Bunları zevklerine güvendiğim bir iki dostuma okumaktan kendimi alamadım. Birara Nazım'ın, bunları şimdilik başkalarının duymasını istemiyeceğini düşünerek kendisine sordum. O, yazdığı mektupta; (... onları okumak bahsine gelince, senden ve gelinimden başkasına yasak..) diyordu. Ama ben dayanamıyordum, bu sözünü sadece bana

Nazım Hikmet, Orhan Kemal ve İ. Hakkı Baiamir Bursa Cezaevinde.

bir sevgi ve iltifat sayarak ciddiye almadım, Zekeriya Sertel, Sabahattin Ali, Adnan Cemgil vb. gibi Nazım'ı ve şiirlerini sevdiklerine inandığım kişilere okumakta sakınca görmedim.

Nazım'ın, 1940 da Çankırı'da yazılmış olan «Beş Dakika» adlı şiirinin de yayınlanmamış olduğunu sanıyor, elimde örneği bulunan bu şiiri de yazmakta yarar umuyorum:

«BEŞ DAKİKA»

Bu, bir Salı akşamı vukua geldi.
Şehir aydınlık,
hava güzeldi.
Belediye bahçesinde kalabalık
dondurma yiyip
gazoz içerek
ajans haberlerini dinliyordu.
Bir çocuk ağladı.
Jandarma teğmeninin kurt köpeği
koştu kapıya doğru.
Birdenbire mavili kadın,
en büyük tankların tonajını sordu.
Ve dehşetini bembeyaz elinin,
götürürken ağzına,
Gözlüklü fizik hocası
oparlörün mekanizmasına dair
bilgi veriyordu ki sakat kızına,
bir yaprak düştü kestane ağacından,
bir adam
utanarak burnunu sildi,
Ve tam
altıyı on geçerek
dediğim hadise vukua geldi.

Piraye, Kemal ve ben
bahçenin dışındayız.
Oparlör içerde, karşıda,
oparlör yeşil boyalı
oparlör duruyor tepesinde
çıplak uzun demir bir direğin,
ıslak bir kadın sesiyle konuşuyordu:
«— Cephede düşman,

pek çok ölü bırakmıştır,
Bütün bir motorlu kolordu.
«— Korkma hemşire,
ne tuhaf bakıyorsun,
cephede bırakılan ölülere.
Ölüler insana fenalık etmez.
Şöyle çekil biraz.
Bir çift sözümüz var,
beş dakikalık,
Beş dakika biz konuşacağız;
Ben Mafeo,
ben Con, ben Hans, ben Jilber.
Dört adet nefer,
yaşayan ölülerden.»

Kemal mamburunun altında,
Kemal burnundan soluyor,
Piraye'nin altın damarlı yeşil gözleri....
Ben not almayı akıl ediyorum.
Ve o akşamki sözleri,
işte aynen aşağıya nakil ediyorum:
«— Dört adet nefer,
yaşayan ölülerden.
Ellerimiz yok,
başımız yok.
Bir öğle sıcağında,
düştük toprağa yüzükoyun.
Ellerimizle örttük başımızı
ve ağır tanklar geçti üzerlerinden...
Bedenimiz yok,
fakat acımıyoruz ona,
ellerimizle başımıza acıdığımız kadar.
Ben Jilber,
ellerimle övünürdüm,
kocaman ve kıllıydılar,
kaç defa dizlerimin üstünde yorgun,
düşündüklerini gördüm,
herhalde benden akıllıydılar.
Ben Jilber,
ben Bröton köylülerinden.
Ben Mafeo.
Çok severdim başımı.

Yüreğim onun içindeydi.
Haftada üç gün aç,
fakat kendinden emin,
durardu üstünde gövdemin
ince siyah bıyıklarıyla o...
Ben Mafeo,
ben Napoleten bestekâr.
Ben Con,
ellerim
iki albatros gibiydiler,
kollarının ucunda,
ve bir kırmızı bıçak yarası vardı,
soldakinin avcunda.
Ben Con,
ben Liverpol limanından, ateşci.
Ben Hans.
Ellerimin soyu meşhurdur.
İlk önce Mançister tezgâhlarında göründü ceddi.
Ve 89 da Fransa'ya kan içinde girdiler.
ve 48 de Engels'le beraberdiler.
Ve sonraları,
ne zaman çocuklardan biri,
karanlık görse hayatını,
büyük amca anlatırdı ona hatıratını,
1871
Paris Komunasına dair..
Ellerimin soyu meşhurdu,
babaları 17 de muzaffer oldu,
Bavyera'da kurşuna dizildi kardeşleri.
Ve teyze çocukları
döğüştü iki yıl İspanya'da.
Ben Hans,
ben Prusyalı proleterim.

Ben Hans,
ben Con,
ben Mafeo,
ben Jilber.
Ölüler açık konuşur,
yalan söylemez ölüler.
Ne lüzumundan fazla korkak,
ne lüzumundan fazla cesurduk.

Daha bir gün yaşamak
ve her şeye rağmen nefes alsaydık
bahtiyar olurduk.»

Çankırı 1940

Her yıl, kimi zaman yılda iki kez, fırsat bulunca Bursa'ya Nazım'ın ziyaretine gidiyordum. Cezaevinde ayrı bir odası, bir küçük yazı masası ve bilmem hangi çağdan kalma, hurda, ama yine de işini gören bir yazı makinası vardı. Rahatça görüşüp konuşmamız engellenmiyordu. Kimi zaman bütün gün kalır, yemeği onunla orada yerdim.

1942 - 1943 yıllarında Orhan Kemal de oradaydı (7)

Nazım, Kemal Tahir gibi, Orhan Kemal'i de etkilemiş, onları şiir yazmaktan vazgeçirip romancılığa, hikâyeciliğe yöneltmiş, yetişmelerinde ciddi yardımı olmuştur.

Kemal Tahir'den, Çorum cezaevinden aldığım bir mektupta; o gün pek sevinçli ve mutlu olduğunu, ilk romanı «Sağır Dere»yi, ustası Nazım'ın beğendiğini ve bu yapıtı öyle günlük gazetelerde tefrika halinde yayınlatmıyacağını bildiren bir mektup aldığını yazıyordu. Diyeceğim, Nazım Hikmet iki ünlü romancımıza yol göstermiş, öğretmenlik yapmış, yetiştirmiştir.

1945 yılında siyasal suçtan tutuklanıp askeri mahkemeye verilen bazı kişiler arasında, yazar Suat Derviş'in savunmasını üstlenmiş, duruşmaları izlemiş, onu savunmuştum. O zamanlar, görevi ve yetkisi içinde olsun olmasın, her şeye burnunu sokan Ankara Valisi Nevzat Tandoğan, bu yüzden beni çağırtmış, gittim. Bu çeşit davaları almamın doğru olup olmadığı yolunda sorular sordu, yanıtlar aldı. Sonunda bana, (bak seni sevdim) dedi. Arkadaşlar arasında bir zaman güldürü konusu olan, bu sevginin de etkisiyle, birkaç gün sonra, öğretmenlik görevime son verildi, askere alındım, yedek teğmen olarak, Konya Mıntaka Komutanlığı emrinde askeri hakimliğe atandım. Artık Bursa'ya gidemiyordum. Ona Konya'dan yiyecek şeylerle bir çift yün çorap filan göndermiştim, bana, (gönderilenleri aldım, bedelini yolluyorum işte) diye yazdığı «Memleketimden İnsan Manzaraları» adlı dev yapıtın 2, 3 ve 4. kitaplarını gönderdi.

Nazım'a Konya'dan gönderdiğim bir mektup polisçe açılıp okunmuş, oradaki Emniyet Müdürü, büyük bir suç bulduğu ve suçlusunu da yakaladığı duygusu içinde paçaları sıvadı, birkaç kez komutanlığa geldi, gitti. Bir şeyler yapmak, bir sorun yaratmak için çaba harcadı. Ama suçun tek kanıtı mektupta, dostluk-

tan, selamdan, annemin duasının ve iyi dileklerinin iletilmesinden başka bir şey yoktu ki... İş komutanlıkça da ciddiye alınmadı. Asker ve de hakim olduğum için emniyet müdürü bir soruşturma girişiminde de bulunamadı. Sonunda o mektubun bir örneğini Emniyet Genel Müdürlüğüne yollamaktan ve sicil dosyama girmesini sağlamaktan başka bir şey yapamadığı için, sanırım çok üzülmüştür. Yiyiciliği Konya'da pek yaygın olan bu adamın, sonra görevden alındığını, idari koğuşturma yapıldığını, Bakanlık koridorlarında şaşkın ve ezgin dolaşıp durduğunu görmüştüm.

Üçüncü kez alındığım bu askerlik görevinde 18 ayı tamamladıktan sonra terhis edilip Ankara'ya döndüm. Hastalıklar, doğumlar, işlerimi yeniden düzene koyma çabaları gibi beşeri nedenler ve engeller yüzünden bir süre Bursa'ya gidemedim, Nazım'dan da mektup gelmiyordu.

Bu sıralarda Zekeriya Sertel'den bir haber geldi, bir iş için beni İstanbul'a çağırıyor, hemen gelmemi istiyordu. Çağrının nedenini açıklamadığı için merak ediyordum. Gelip görüştüm. Sorun; Nazım'ın çok sevdiği eşi Piraye'den ayrılıp, hısımlarından Münevver adındaki bir hanımla ilişki kurması ve onunla evlenmek istemesi imiş. Nazım'a gidip bunun yanlış bir iş olduğunu söylemeli, vazgeçirmeye çalışmalıymışım.

Piraye'yi çok sever ve sayardım, o benim yengemdi, bugün de öyledir. Nazım ise ona tapınırcasına âşıktı, yıllar ve yıllar bu tutkunluğu eksiltmemiş, arttırmıştı. Piraye de Nazım'ın uğruna her çileye katlanmış bir eş idi. Kocasını görmek için Ankara'lara, Çankırı'lara gider, cezaevlerinde ona yalnızlığını duyurmamaya çalışırdı.

Şimdi Nazım'ın bu davranışı belki doğru değildi, ama onun gönül işlerine nasıl karışabilir, ne hakla ona öğütler vermeye kalkabilirdim. Yaşamının en güzel, en anlamlı çağlarını cezaevlerinde geçirmiş böyle bir kişiye, kolay tarafından ahlâk dersi vermeye hakkım yoktu. Herhalde sayın Sertel de bu kanıdaydı ki olumlu karşıladı, üstünde hiç durmadı. Bu konudaki düşüncelerimi o zaman Piraye'ye de yazdığımı ve oğlu Mehmet Fuat'tan çok olgun bir yanıt ve eleştiri aldığımı hatırlıyorum.

Nazım, halktan, emekten ve emekciden yana olmasaydı, böylesine büyük şair olur muydu? Sanmıyorum, o coşkusunu bu inanından, bu gerçekten alıyordu.

(1) «Resimli Ay» dergisinde resmi üstüne kocaman bir çarpı işareti koyup «putları yıkıyoruz» dediği Abdülhak Hâmit'le sonradan görüşen Nazım o ihtiyar şairden sevgi ve saygı görmüştür. Abdülhak Hâmit ona (hücumlarında haklısın, Türk Edebiyatına biz nasıl yenilik getirmiş ve tutucularla nasıl savaşmışsak, sizin kuşak da bizi yerecek, eleştirecek, ilerleme böyle sağlanacaktır) anlamında sözler söylemiştir.
1937 de Hâmit'in ölümüyle ona yapılan büyük cenaze töreninde Nazım'ın katkısı olmuş, ölünün maskını almıştır.

(2) Dizedeki «ağaçlarında» sözcüğü yerine başka bir kelimemi vardı, pek anımsıyamıyorum.

(3) Nazım'dan, yemişlerin çürümesi ve iri balık leşlerinin sürünmesi sözlerinin anlamını sormuştum. Bolluğu, bereketi anlatmak istediğini, böyle bir yerde de işsiz ve aç kalınabileceğini söyledi.

(4) Deniz Kızı Eftalya, o zaman şimdiki kadar çok olmıyan gazino ve eğlence yerlerinde, yine şimdiki gibi bol olmıyan bir şarkıcı kadındı.

(5) Bu kurtuluş Savaşı Destanı bendedir, sonradan yayınlanmış olanlardan kimi yerleri biraz farklı ve belki daha eksiktir, sonradan Nazım biraz değiştirmiş, eklemeler yapmıştır.

(6) Bu dize Nazım Hikmet'in bir şiirinde geçer. Cezaevi doktorunun kalp hastalığı teşhisi üzerine yazılan bu şiire, Nazım'la ilgili kitaplarda raslamadığım için, belki de yayınlanmamıştır düşüncesiyle buraya alıyorum:

Yarısı buradaysa kalbimin,
yarısı Çin'dedir doktor,
Sarı nehre doğru inen
ordunun içindedir.
Sonra, her şafak vakti doktor,
her şafak vakti kalbim.
Yunanistan'da kurşuna diziliyor.
Sonra, burda mahkûmlar uykuya varıp,
revirden el ayak çekilince,
Kalbim, Çamlıca'da bir harap konaktadır.
her gece doktor.
Sonra, şu on yıldan buyana,
benim fakir milletime ikram edebildiğim
bir tek elmam var,
bir kırmızı elma:
Kalbim.
Ne arteryo skleroz,
ne nikotin,
ne hapis.
İşte bu yüzdendir doktorcuğum,
bu yüzden,
ben bu angina pektoris.»

(7) Orhan Kemal'den, Reşit imzasıyla aldığım bir mektuptan anladığıma göre, kendisi 26.Eylül.1943 günü cezasını bitirip Bursa cezaevinden çıkmıştır.

AHMET ERHAN

ÇUKUROVA'DAN

XI

Uzaktan bir kuzu sesi
Gelir inleye inleye
Belki anasını
Ararmış gibi
Belki yuvasına
Koşarmış gibi..
Ben çalışırım
Ben çalışırım
Kırgın yürek
Kırık kerpiçle.

Melengiçler al küpeler
Takınır baharın avcunda
Ben çalışırım
Ben çalışırım
Kara gurbet
Yanık türküyle

Güneş baygın baygın
Döne döne alçalır
Ben çalışırım
Ben çalışırım
Azgın hasret
Paslı çiviyle

Bülbül yine gezer Çukurova'da
Eşi yine arar
Bulamaz.
Bayburt dağlarında
Kalır kunduram
Anam uykusunda onu sayıklar
Göremez.
Ben çalışırım
Ben çalışırım
Eğri kürek
Kirli kireçle

XV

Güneş ateş eder
Durmadan, yorulmadan
Geçer daracık yollardan
Sebzeci tablaları
Kadınlar eşiklerde oturur
Durdururlar onları
Belki alıcılıktan
Belki can sıkıntısından

Bir çocuk tele takar
Güzelim uçurtmasını
Yüreğini bırakmış gibi
Bakar, bakar tellere
Kızlar foto-roman okur
Yıkık pencerelerde

Geniş avlularda
Tandır ateşleri
Yanar ince sıçrayışlarla
Hamur açan gelinlerin
Güneşte kızaran belikleri
Bulanınca aklığa
Kedi gibi ekmek bekler bir oğlan
Bir köşede utana, sıkıla
Sonra o sıcaklığı
Kapıp da kaçar.

Bir işçi koşarak gelir
Sokağın ucundaki inşaattan
Çığırır, inler sesi:
«Ölü var!
Ölü var!
Kaydı ayağı,
Dağıldı beyni.
Ölü var!
Ölü var!
Dal gibiydi
Gencecikti...»

Kadınlar unutttular sebzeciyi
Çocuk uçurtmasını
Telde bıraktı.
Kızlar dondu kaldı pencerelerde
Tandır ateşinden bir gelin
Elini yaktı
Ekmek yiyen oğlanın
Dizildi boğazına
Kara lokmalar...

Alvaro Cunhal : Desen

FİLİSTİNLİ SİNEMACI EBU ZARİF İLE BİR SÖYLEŞİ

SANAT EMEĞİ: Filistin Sinema Kurumu nasıl kuruldu, bize anlatır mısınız?

EBU ZARİF: Filistin Sinema Kurumu ile ilgili çalışmalar 1968 yılında başladı. İlk girişimi arkadaşımız Sülase Selim yapmıştı. Sülase kendi olanaklarıyla kamplarda yaşayan Filistin halkının yaşamını fotoğraflarla yansıtmaya çalışıyordu. Bu arada Ürdün televizyonundaki arkadaşlarıyla ilişki kuran Sülase, orada çalışmakta olan sinemacı Hani Cevhariye ile birlikte Filistin halkının sorunlarını yalnız fotoğraflarla değil, sinema yoluyla da yansıtmak amacıyla çalışmalara başladı. Daha sonra Sülase arkadaşımız Kurum'un şimdiki sorumlusu Mustafa Ebu Ali ile ilişki kurdu. O sıralarda ben ve bazı arkadaşlar El Fetih'in eğitim kamplarında bulunuyorduk. Başkan Ebu Cihad kampa gelerek bizden El Fetih'in fotoğraf ve sinema koluna girmemizi istedi. Bu kol daha sonra Filistin Sinema Kurumu'na dönüştürülecekti.

Kurum'un başlıca amaçları şöyle saptandı:

— Ürdün topraklarındaki Filistin direnme hareketinin çalışmalarını ve kamplardaki Filistin halkının zor koşullar altındaki yaşamını yansıtmak.

— Fotoğrafları ve filmleri örgüt içi eğitimlerde ve dış propogandalarda kullanmak.

— Olayların gerçek yüzünü dünyaya göstermek.

Gerçekten de bu amaçların gerçekleştirilmesi için fotoğrafların yeterli olmayacağı bilinmekteydi. Bu nedenle kısıtlı olanaklarla, 1969'da «Polier» marka bir sinema kamerası aldık. Bu makineyle kendi üyelerimizin kamplardaki çalışmalarını ve genç savaşçılarımızın savaşımını filme alıyorduk.

SANAT EMEĞİ: Filistin Sinema Kurumu'nun yaptığı çalışmalar üzerine bilgi verir misiniz?

EBU ZARİF: Kurum olarak yaptığımız ilk uzun metrajlı film «Teslimiyetçi Çözümlere Hayır»dı. Bu filmde ABD Dışişleri Bakanı Rogers'in Ortadoğu'ya ve Ürdün'e yaptığı ziyaret sırasında binlerce Filistinli ve Ürdünlünün bu ziyarete karşı çıkmaları ve sokaklarda yapılan protesto gösterileri yer alıyordu. Bütün bu gösteriler ve yürüyüşlerden 35 dakikalık bir belgesel yaptık. Daha sonra ikinci filmimizi Lübnan'daki olaylar sırasında gerçekleştirdik. Bu çekimlerde olayları tümü ile, hatta canlı seslerle kaydedebildik. Bu olanak da sinemacılığımızın yanısıra, olaylara diğer arkadaşlarla birlikte bir savaşçı olarak da katılmamızdan doğuyordu. Belgesel niteliği ağır basan bu filmlerle birlikte kısa sürede 11 kadar film yapmıştık. 1977 yılında sona eren Lübnan içsavaşı sırasında Kurum olarak olayın hemen hemen tümünü filme alabildik.

Yukarda söylediğim filmlerin dışında birçok çalışmamız oldu. Örneğin, «Kafer Şobe» filmi. Bu film Kafer Şobe halkının. İsrail'in Güney Lübnan'a saldırısı sırasında 4 gün süren mücadelesini ve emperyalist - siyonist saldırı karşısında Filistin savaşçısının gerçek gücünü, bu savaşçıların Siyonist güçleri nasıl püskürttüğünü belgelerle saptıyordu. Bu köyde siyonist emperyalist saldırı sonucunda çocuk kadın yaşlı 60 kişi öldürülmüştü. Bundan başka, «Onların Varlıkları Bizim İçin Söz Konusu Değildir» adlı bir film yaptık. Bu filmin adı, İsrail eski başbakanı Golda Meir'in «Filistin halkının varlığı artık söz konusu değildir ve bundan sonra hiç olmayacak» şeklinde bir demeç vermesinden alınmıştı. Bu demeçten sonra İsrail uçakları El Naba-

tiye kamplarına saldırarak her türlü vahşi bombaları kullanarak, kampın dörtte üçünü yerle bir ettiler. Bu saldırı sırasında 200'den fazla Filistinli öldürülmüştü. Biz sinemacılar olarak İsrail uçaklarının bu saldırılarını sesli olarak filme alabildik. Dünyanın pekçok yerinde gösterilen bu film siyonizmin gerçek yüzünü ortaya çıkarmaya yetti.

SANAT EMEĞİ: Filistin'deki sıcak savaş içinde siz sinemacıların çalışma koşulları nasıl oluyor?

EBU ZARİF: Filistin Sinema Kurumu'nun önemli elemanlarından yönetmen arkadaşımız Hani Cevhariye'nin olaylar sırasında, görevi başında şehit düşmesi bizim için büyük bir kayıp olmuştu. Nitekim bu kaybı karşılamak için epey zorluk çektik. Çünkü olaylar o kadar hızlı ve sert gelişiyordu ki. O dönemlerde herkesin düşüncesi, Hani'nin de dediği gibi «Filistin için en iyi şeyi yapmak» idi. Daha sonra bildiğiniz Lübnan olaylarının ikinci bölümü, yani 15 Mart 1978'de İsrail'in Güney Lübnan'a saldırması gündeme gelmişti. Gerçekten bu savaş çok hızlı ve ani olmuştu. Biz sinemacılar kendimizi bu savaşa ancak 12 saat önce hazırlayabilmiştik. Üç sinemacı olarak Sur kentine, Arkub ve Nabatiya bölgesine dağıldık. Ancak hem sinemacı, hem de savaşçı olarak olaylara katılmamız, fazla film çekmemizi engelledi. Nitekim, sinemacı arkadaşlarım Muti ve Ömer El Muhtar şehit düştüler. Ben de yaralandım. Böylece olayları filme alma olanağı kalmamıştı. Londra'da bulunan bir arkadaşımızı hemen çağırdık. Olayların hemen ertesi günü geldi. İyi bir sinema fotoğrafçısı olduğundan Arap - İsrail arasında «beşinci savaş» olarak nitelenen bu savaşla ilgili bir filmi o yaptı.

Bu arada olaylarda şehit düşen iki sinemacı arkadaşım ile ilgili bir şey eklemek istiyorum. Muti arkadaşımızın 5 çocuğu vardır. Ömer El Muhtar arkadaşımızın ise 3 çocuğu vardır. Bunu şunun için söylüyorum. Bazıları gelip de barıştan, kardeşçe yaşamdan söz ediyorlar. Ben şimdi size soruyorum: babanızı öldüren ve bunu sürdüreceğini söyleyen birisiyle nasıl barış içinde yaşayabilirsiniz? İşte bunun için Muti ve Ömer'in çocukları babalarının intikamı ile büyüyeceklerdir, yetişeceklerdir.

SANAT EMEĞİ: Antalya Sanat Şenliği sırasında gördüğünüz Türk filmleri üzerine görüşleriniz nedir?

EBU ZARİF: Bildiğiniz gibi Antalya Festivali tertip komitesi bize bir çağrı yapmıştı. Biz de «Tel El Zaatar» filmini komiteye

gönderdik. Olumlu yanıt aldığımızda bu film Türk seyircisine tanıtmak için ben görevlendirildim. Bu arada Festival sırasında gösterilen Türk filmlerini de seyretmek fırsatını buldum. Burada edindiğim izlenimleri şöyle özetleyebilirim;

— Türk sineması büyük ve hızlı bir gelişme içindedir.

— Türk filmleri Arap ülkelerinde gösterilirse büyük bir ilgi toplayacağından eminim, çünkü sorunlar ve konular, hatta çözümler ortaktır.

— Bu arada birinci ödülü alan «Maden» filmine de değinmek isterim. Bu filmde Türkiyeli işçilerin burjuvaziye, sömürüye karşı mücadelesi anlatılmaktadır. Filmin de getirdiği gibi işçi sınıfının başarı kazanması, kendi düzenini kurması elbette işçi sınıfının birliğiyle gerçekleşecektir. Nitekim bence yönetmenin başarısı burada gizlenmektedir. Umarım ki bu film dış ülkelerde gösterilsin, dünya kamuoyu bu filmle birlikte Türkiye işçi sınıfının mücadelesi, bu mücadelenin koşulları ve genel olarak Türkiye'de olup bitenlerle ilgilensin.

— Teşekkür ederiz.

DÜNYA KOMÜNİST VE İSÇİ PARTİLERİ PROGRAM VE RAPORLARINDA KÜLTÜR SORUNU

ALMANYA SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ IX. KONGRESİ RAPORUNDAN (1976)

Merkez Komitesi, ana ödevi göz önünde bulundurarak, sos yalist kültür ve sanatımızın gelişmesine büyük önem vermiştir. Kent ve köy emekçilerini, işletmelerde ve tarımda çalışanların tümünün, maddi olduğu gibi kültürel yaşam düzeyi de, önemli ölçüde yükseldi. Eğitimin genişlemesi, kalifiye işçilerin çoğalması bilgiye, edebiyata ve sanata karşı ilginin büyümesi, geçmişin kültür mirasıyla ilgilenme ve günlük yaşamda kültürel koşulları genişletme gibi gereksinimlerin artışı, v.b. bunu göstermektedir.

İnsanların kendilerini mutlu duyup duymaması ve yaşamlarının ruhsal açıdan zengin olup olmaması, kültür ve sanatın ne derecede isteklendirici etki yaptığını, ne gibi tinsel ve moral gereksinimlerinin karşılanmasına ve biçimlenmesine yardımcı olduğuna bağlıdır. Halk yığınlarında kök salmış bir sosyalist kültürün çok yönlü gelişmesi olmadan, sosyalist yaşam biçiminden sözedilemez. Kültür ve sanat, sosyalist görüşlerin yayılmasına, insanların kalplerinde komünist ideler alevinin tutuşmasına büyük katkılarda bulunacak bir güce sahiptir.

İşçi sınıfıyla, sürekli gelişen sosyalist kültür arasındaki çok yönlü ve sıkı bağların kuvvelenmesini sağlama yönündeki çabalarımızın doğruluğu ortadadır. Bizim kültür değerlerimiz, yaşamın derinliklerine kök salmıştır. Bu değerlerin çoğu sömürüden kurtulmuş, yaratıcı, sosyalistçe çalışma süreci içinde oluşmaktadır. Bunlar, herşeyden önce, çalışanların yüksek emek başarıları elde etmek ve toplumsal yaşama aktif olarak katılmak için verdiği savaş içinde oluşan yeni insanın niteliklerini, insanlar arasındaki yeni ilişkileri yansıtmaktadır.

Halk ekonomisi planlarını yerine getirme veya fazlasıyla yerine getirme uğrundaki yarışlar, emeğin sosyalistçe örgütlenmesiyle, emekçilerin bilgi ve olumlu alışkanlıklarını nsistemli olarak artırılması, bilincinin yükseltilmesi, icatlara yatkınlığı, çok yönlü ilgisi ve yaratıcı yeteneklerinin geliştirilmesiyle daha da sıkı bağlanmaktadır. Sosyalist yarışmalara katılan kollektiflerin yüzde 90'ının kültür eğitim planları hazırlamış olmaları, bunun açık bir ispatıdır. Çalışma alanında yer yer iyileştirilen sosyalist kültür düzeyinin yükseltilmesi, kültürel yaşam düzeyinin

yükseltilmesinde kilit sorun olarak kalmaktadır. Serbest vakti kültürle ilgili olarak geçirmenin yeni içeriği ve örneğin, fabrikalarda amatör sanat gösterileri düzenlenmesi gibi yeni şekilleri, emekçilerin kültürel yaşammda geniş yer almaktadır. Sosyalistçe çalışmanın ve toplumsal etkinliğin, sosyalist kültür alanındaki gelişmesiyle sıkıca kaynaştığı bu gibi hareketlerin çevreni geniştir. Biz, bundan böyle de, bu gibi hareketleri olanca gücümüzle destekleyeceğiz.

Partimiz, ideolojik etkisi büyük olan zengin tinsel ve kültürel yaşamdan yanadır. Özellikle emekçilerin enternasyonalist ruhta yetiştirilmesi için kültürün etkisine büyük önem verilmiş ve verilmektedir. Sosyalist topluluğun kardeş halkları arasında, sanat eserlerinin değiş tokuşu, önemli ölçüde artırıldı. Sovyet kültürüyle bağlarımız, onun büyük başarıları ve zengin deneyleriyle ilişkilerimiz, çok yararlı olmaktadır. Sovyet halkıyla ve öteki kardeş halklarla değişik kültürel ilişkilerimiz, kültürel yaşamın manevi bakımdan zenginleşmesine olanak sağlamakta, komünistçe davranış normlarının yerleşmesine yardımcı olmaktadır.

Sosyalist kültür alanındaki çalışmaların başlıca yönlerinden biri, insanların yetenek ve ilgi alanlarını genişletmeleri için geniş çevrenler yaratılmasına daha kesin ve nitel bakımdan daha yüksek bir ölçüde önem verilmesi olmalıdır. Ödevimiz, yaşamda yaratıcılığa daha fazla olanak sağlamaktır.

Yüzbinlerce insan, çeşitli amatör sanat gruplarına katılmakla, kendileri ve diğerleri için sevinç yaratmaktadır. Bunlar yeni, görkemli renk ve seslerle yaşamımızı zenginleştiriyor, profesyonel sanatı da teşvik ediyorlar. Bunun için, halkın sanat yaratıcılığını alabildiğine geliştirmek gerekiyor.

İnsanlar, sosyalist kollektiflerde kaynaşma gereğini her geçen gün daha fazla duyuyor. Ancak, bunun gerektirdiği lokallerin ve öteki maddi koşulların boyuna iyileştirilmesi, insanların kültüre ayırdıkları boş zamanlarını hep birlikte değerlendirmeleri, bu arada gerçekten zevke uygun kollektif dostluk geceleri ve şenlikleri düzenleme isteğinin daha özlü bir şekilde hesaba katılması olası ve gereklidir.

Yaşantımızın tüm maddi alanlarındaki kültür düzeyine yeniden parmak basıyoruz. Birçok vatandaşımız, bizi çevreleyen koşulları, bu arada devlet kurumlarında ve toplumsal örgütlerde, bürolarda, lokallerde, ticarette, ulaşımda kendilerine karşı davranışı, haklı olarak, toplum kültürünün göstergesi sayıyor. Uygarlık çevrenin korunmasını, doğanın güzelliklerinin insanlar yararına kollanmasını da içermektedir.

Sosyalist edebiyat ve sanat eserlerine, geçmişin kültür mirası hazinesine duyulan gereksinim, önemli ölçüde artmıştır. Örneğin, müze ve sergileri ziyaret edenlerin sayısının hızla artması, gazete ve dergilerin, kitap ve plakların daha çok aranır olması, bunu göstermektedir. Çeşitli gazete ve dergilerin, kitap, plak ve benzerlerinin üretimi önemli ölçüde artırılmış olsa da, boyuna artan gereksinimin karşılanabilmesi için, daha çok çaba harcanması gerekecektir. Değişik kültür hizmetlerinin maddi temelini ve kapsamını genişletmek, zorunluk olmaktadır.

Partimiz, geçmişin kültür mirasının korunmasına, onun yaygınlaşmasına ve sosyalist açıdan benimsenmesine büyük önem vermektedir. Halkımızın zengin kültür geleneklerine, devrimci işçi hareketine, dünya kültürünün insancıl ve ilerici kazanımlarına bağlılığımız, sosyalist kişiliğin biçimlenmesinde bir güç kaynağı olmakta ve bu arada çağdaş sosyalist kültür yaratıcılığının temelini oluşturmaktadır. Programımızda da belirtildiği gibi, biz, geçmişin zengin kültür mirasını, bütünüyle, DAC'de ulusal sosyalist kültürün kopmaz bir parçası saymaktayız.

Partimiz, edebiyat ve sanat eserlerine, büyük bir önem vermektedir. Partinin VIII. Kongre kararlarıyla yaratılan elverişli koşullarda sanatın bütün dallarında çeşitli ve yeni yeni yapıtlar yaratıldığını seviçle belirtmeliyiz. Yazarlar ve sanat adamları, içten gelen sosyalist yurtseverlik ve proleter enternasyonalizmi ideleri ve duygularıyla dolup taşan, toplumumuzdaki insanlarm moral niteliklerini biçimleyen ve yansıtan, parlak yapıtlar verdiler. Sanatımızın ifade şekilleri zenginleşti ve daha renkli oldu. Bu iyi bir gelişmedir.

Yapıtlar yaşamla, halkla ne derecede bağlıysa, gerçeklerin anlaşılmasına ne ölçüde yardım ediyorsa, ne kadar derin bir yankı uyandırıyorsa, sanatçılar da emeklerinin yararını görmekten o kadar büyük memnunluk duyuyorlar. Bizim için, DAC'deki gerçek yaratıcılık ruhunu, insanlarımızın tutarlılığını, onların sosyalizmin idelerine bağlılığını ve geleceğe inancını yansıtan ve bu gerçekleri yeni kuşaklara taşıyan eserler, özel bir önem taşımaktadır. Sanat birliklerinin kongrelerinde, gelişmiş sosyalist toplumun kuruluşuna eserleriyle katılan sanatçıların karşılaştığı birçok sorunlar, özlü, geleceğe yönelik bir biçimde tartışıldı. Hiç abartmadan söyleyebiliriz ki, yazar ve sanat adamlarının işçi sınıfının partisiyle bağları, yeni daha yüksek bir düzeye ulaştı. Partimizin, yazarlar, ressamlar ve bütün kültür ve sanat adamlarıyla ilişkilerinin özünü oluşturan içtenli güveni, IX. Kongrede bir kez daha belirtiriz. Onların, sosyalizme ve komünizme doğru birlikte ilerleyişimiz-

de, güvenilir savaş arkadaşı olduklarının bilincindeyiz.

Sosyalizm koşullarında her sanatçının sorumluluğunu, ancak sosyalizm davası önündeki sorumluluğu olarak anlamak gerek. Biz, bu anlayışla, kültür adamlarımızın sanat yaratıcılığını teşvik ediyoruz. Toplumumuzda barış, hümanizm, demokrasi, anti - emperyalist dayanışma ve sosyalizm davasına hizmet eden eserler yaratan her sanatçıya yer vardır.

Partimizin programı, sanata sosyalist gerçekçilik doğrultusunda kesin bir yön vermektedir. Bu olmadan, gelişmiş sosyalist toplumu kurmak olanaksızdır. Programımız, parti ülkülerine, sosyalizm ilkelerine bağlılığı ve halkçılığı, sanatın ayrılmaz ilkesel niteliklerinden saymaktadır. Deneyler, yaratıcılık süresince bu ilkelerin tekrar tekrar ele almması gereğini ortaya koyuyor.

Sanatımız, emperyalist ideolojinin akıl almaz türleriyle yürüttüğü savaş içinde olgunlaştı. Ve tüm saldırıları püskürtürken, sosyalizmin tarihsel ve hümanist üstünlüğünü de doğruladı, güçlendirdi. Sanat adamlarımızın ve yazarlarımızın, bu savaş geleneklerini daha yüksek bir düzeye ulaştıracaklarından kuşkumuz yoktur.

Yeni hayatın kuruluşunun ilk yıllarındaki zor koşullarda, birçok insanın, bu arada parti üyelerinin yaşam konumlarının güçlenmesine yol açan, bir hayli eser yaratıldı. Bu eserler, öncül kahramanlıklardan, sosyal güvenlik koşullarının doğurduğu parlak, barışçıl yaşam perspektiflerinden esinleniyordu. Batırca çalışmak, sosyalist topluma büyük bir özveriyle hizmet etmek bugün, milyonların günlük yaşantısı olmuştur. Geleceğe bir göz atacak olursak, onun daha da parlak olduğunu görürüz. Yani, gelişmiş sosyalist topluma büyük bir özveriyle hizmet etmek bugün, milyonların günlük yaşantısı olmuştur. Geleceğe bir göz atacak olursak, onun daha da parlak olduğunu görürüz. Yani, gelişmiş sosyalist toplumu kurma dönemi, derin coşku ve partililik duygularıyla taşan, batırcıl bir öze sahip, insanlığın yüksek idelerine hizmet eden bir sanat için, sınırsız çevrenler açmaktadır.

Günümüz sanatında yeni buluşlara ulaşmak, sosyalizmin gerçeklerini iyi bilmeyi gerektiriyor. Çağımızın nabzını duyabilmek, güncel konuların özünü kavrayabilmek ve halkın düzgün yürüyüşüne ayak uydurabilmek azmi, kuşkusuz, sanatta yaratıcılığa giden ana yoldur. Toplumsal ve moral görevlerini şerefle yerine getiren ve toplumsal yaşama aktif olarak katılan, yüksek bir tinsel düzeye ulaşmış olan her kişi, sanatımızda saygın bir yer almayı hak etmiştir. Sanat yaratıcılığının iyimserlik saçan gücünün ve ideo-

lojik - eğitici etkisinin artması için, sanat adamlarının, günümüzün sorunlarını derinlemesine inceliyerek, insanlara geleceğin yolunu daha kesin bir şekilde göstermeyi, komünizm idelerinin biçimlenmesinde aktif rol oynamayı ve bu idelerin gerçekleşmesi için ne yapılması gerektiğini anlatmayı başarabilmeleri kaçınılmazdır.

Çağımızın sanatta yansıtılabilmesi, yüksek düzeyde bir politik ve felsefi düşünce tarzını gerektirmektedir. Sanatçı, ancak, yaşamımızın özünü ayrıntılarıyla ve gerçeklerin fonunda gösterebildiği zaman toplumda geniş bir bakış çevrenine ulaşmış sayılır. Bütün diğer toplumsal alanlarda olduğu gibi, sanat ve edebiyatta da, toplumsal gelişmeyi, bütün yönleri ve çelişkileriyle doğru bir şekilde incelemek ve değerlendirmek, çok önemlidir. Bu, halkın emeği, düşünceleri ve duygularıyla, yeni bir dünya yaratanların azmiyle bütünleşmeyi gerektiriyor.

Davamızın ve bu dava uğruna yapılan kahramanlıkların büyüklüğü, bu süreç içinde oluşan insan nitelikleri, sanatta haklı yerini almalıdır. Çağımızın ve sanatın gerektirdiği düzeyde olmak için, kanımızca, günümüzde ve sosyalist dünyada varolan bütün güzel ve iyi nesneleri, parlak bir şekilde yansıtmak gerekmektedir. Bu, sosyalizm ve komünizm kurucularının tarihsel iyimserliğine ve dünya anlayışına uygundur.

Yazar ve sanat adamlarının yetenek ve ustalığı, sanat birliklerinde yapılan içten görüş değil - tokuşunun ve sanat eserlerinin geniş ölçüde ve özlü bir şekilde incelenmesinin, DAC'de sosyalist gerçekçiliğe dayanan sanat için, değerli, uyarıcı bir etken olacağını ümit ediyoruz.

MPLA (Angola'nın Kurtuluşu İçin Halk Hareketi) PROGRAMI'NDAN

a) Sömürgeci, emperyalist kültür ve eğitimin kaldırılması, Angola halkının kültürel, ekonomik ve sosyal gerçeğine uygun biçimde bugünkü eğitim sisteminin düzeltilmesi, Angola halkının özgürlüğü ve barış içinde ilerlemesi için öğrenimin, kültürün ve eğitimin geliştirilmesi;

b) Ülke çapında, okuma - yazma bilmeyenler için kesin ve hızlı bir kampanyanın açılması;

c) Ulusal eğitim devletin sorumluluğuna ait olacak ve onun direk denetiminde bulunacaktır; radyo, televizyon, sinema, gazete ve kütüphane gibi toplumun haberleşmesi için en modern kolaylıkların geliştirilmesi;

d) Asgari 6 yıllık ücretsiz ve zorunlu eğitim;

e) Üniversite eğitimi olduğu kadar, lise, teknik ve yeteneklere göre eğitimin geliştirilmesi;

f) Yabancı ülkelerle kültürel ilişkilerin kurulması. ülkenin yeniden inşasında gerekli olan yüksek teknisyenler için eğitim ve yüksek eğitim;

g) Bilimlerin, teknolojinin, edebiyatın ve sanatların desteklenmesi ve geliştirilmesi;

h) Gençliğin ilerici çalışmalarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi;

ı) Ülke çapında kültür - fiziğin teşvik edilmesi ve korunması.

Alvaro Cunhal : Desen

KİTAPLAR

TAŞLAR YİNELEMELER, PARMAKLIKLAR

Yaşları üçü dolduran, üç köylü çocuğu yukardaki sözcükler. Belki de, aynı vardiyadan dönen üç işçinin üç çocuğu. Böyle bakmak gerekli Ritsos'un bu yapıtına, ya da onun dizeleriyle «Sessizce bir türkü söylüyoruz/ İçimizde bir yaraya bakarak»

«Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar»dan söz açmadan önce Yannis Ritsos'un yaşamına kısa da olsa değinmekte yarar var. Yannis Ritsos Kapı-bir komşumuz sayılan Yunanistan'ın Peleponez bölgesinin Monemvessla köyünde doğmuş. Doğum gününü bilmiyor ama yılı 1907. Kaç işçi ve köylü çocuğu doğum gününü bilir ki. İlk ve orta öğrenimini Peloponez bölgesinde bitiren Ritsos, bizim halkımızın Alman topraklarında iş aramaya çıkmaları gibi, Atina'ya iş bulmaya ve bozulan sağlığının tedavisi için yolalır. El kapısı değil mi? Horlanır, aşağılanır.. Tutulduğu veremse gövdesinde yeni yeni mevziler alır. Bir yandan yoksulluk, bir yandan da verem Ritsos'un yaşamına çivilenir. Bu çivilere daha onsekizinde şiirle karşı koyar. Şiirleri pek ilgi görmese de toplumda derin izler bırakacak bir hava içine girer.

Kısa erimde şiirleri kitlelerin dilinde türkü olmaya başlar. İlk kitabı «Traktörler»i ve ardından «Pramitler»i yayınlar. Bu yapıtları yenileri izler ve günümüze kadar kırkın üstünde şiir kitabı üretir Ritsos. Kuşkusuz bu üretme bir zevkin eseri değildir. Ezilen, sömürülen Yunan ulusunun kurtarılması uğrunda verilen sanatsal çabadır. İç savaşta ve faşizme karşı şiirleri Yunan emekçilerinin koynundadır. Hani şu bizdeki «hamaylı»ler var ya, Ritsos'un şiirleri de birer hamaylı gibi ya direnen bir Yunan kızının kuşağında, ya da bir Yunan gencinin cebindedir.

Şiirlerinde toplum sorunlarını derinlemesine irdeleyen özgürlükten ve barıştan yana bir dünyanın kurulmasını savlayan Ritsos, bu şiirlerinden ötürü 1948 1952 yılları arasında sırasıyla Lemnos, Makronissos, Aylos, İstratis adalarında sürgün olarak yaşar. Hatta Epitaphios adlı şiiri Atina'da Zeus Tapınağında törenle yakılır.

Ritsos'un ilerici savaşımı sürmekle, tutuklamakla kesilmez. Tersine iyice bilenir. Daha güçlü ve canlı şiirler yazmaya başlar. Ama faşizm onun yakasını bırakmaz. 1967 Yunan Cuntası onu siyasi tutuklu olarak Leros adasına götürür ve tutuklar. «Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar» işte burda tutuklu kaldığı günlerin şiirleridir. Yani tutuklu Leros adasının şiirleridir.

İnsanın kapı bir komşunun adını bilmemesi, varlığını bilmemesi ne kadar kötüyse, bizim de Ritsos'u bilmememiz kadar kötü bir şey yoktur. Ritsos adı daha yeni yeni geçmiştir bizim sanat dünyamıza. Yanılmıyorsam Ritsos bize ilk olarak Cevat Çapan'ın çevirisiyle girdi. Bu kez Özdemir İnce'nin çevirisiyle girdi. Ne ki, kırk yapıt vermiş bir ozanın bir iki şiir yapıtını okumak yetmez. Şiirleri tüm ilericilerin dilinde olan birisinin şiirlerinin birkaçını oku-

mak büyük bir eksiklik. Gene de hiç olmamaktan iyi...

«Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar» okurlar için bir kazanım.

ABDÜLKADİR BULUT

«Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar» Yannis Ritsos, Çev: Özdemir İnce, Cem Yayınevi.

BİR DEMET ALBERTİ (SÜRGÜNDEN ŞİİR)

Kimi büyük şairler yalnızca adlarının büyüklüğüyle tanınır ülkemizde. Şiir seven bir arkadaşa Mayakovski'yi sorduğumuzda, «büyük şair!» diyeceğini biliriz. Hemen arkasından Mayakovski'den neler okuduğunu soracak olursak, dergilerde yayınlanan bir-iki çeviri şiirinden başka bir şey okumadığını öğreniriz. Kuşkusuz, hele dil bilmeyen bir kişi için bu hiç de kendi kabahati değildir. Örnekleri çoğaltabiliriz.

İspanyol şairi Rafael Alberti için de bu durum söz konusu Çağdaş İspanyol şiirinden birkaç ad sayılsa Lorca'nın, Machado'nun hemen yanıbaşında Alberti'nin de adı geçecektir. Lorca açısından Türkiyeli okur daha şanslı oldu İlk kitabı 1960'larda yayınladı Lorca'nın. Yakın zamanda da bütün şiirleri Türkçede çıktı. Machado'nun şiirlerine ise çok az aşinadır Türkiyeli okur. Ülkü Tamer'in türkçesiyle yayınlanan «Sürgünden Şiir» adlı seçmeler kitabına kadar Rafael Alberti de adıyla tanınan bir «büyük» şairdi Türkiye'de. Bu küçük şiirler demeti Alberti'nin şiiri üzerine hiç olmazsa genel bir bilgi vermesi bakımından önem taşıyor.

Alberti çapında bir şair Türkiyeli okura tanıtılırken daha kapsamlı bir çalışma beklenirdi. Şiirleri Türkiye'ye aşağı yukarı 40 yıl sonra gelen bir şairi bütün yönleriyle tanımak hakkıdır artık Türkiyeli okurun. «Sürgünden Şiir»in bu tür bir çalışmaya bir giriş olması dileğimiz.

Ülkü Tamer'in her bir sözcüğü için özen gösterdiği, yıllarca saklısında bulundurduğu çeviriler gerçekten çok güzel. Bu çeviriler Alberti'nin ilk kitabından son şiirlerine kadar çeşitli seçmeleri içeriyor. «Melekler Üstüne» adlı ünlü diziden şiirleri de kitapta okuyabilirsiniz. Şiirlerin kronolojik olarak düzenlenmemesi, kitabın Alberti'nin tüm şiir dünyası hakkında tam bir bilgi verememesi «Sürgünden Şiir»e bir Alberti demeti özelliğini kazandırıyor.

Rafael Alberti'nin çocukluğunun bir bölümünü kendi ağzından dinleyelim:

Yılları görüyorum,
eskiden olduğu gibi sırtlarında papaz cübbeleriyle dönüyor
kara korkuluklar şimdi,
su üstünde yüzen ölü balıkları yutmuş domuzlar gibi
lekeli bir iz bırakıyorlar arkalarında kusmuktan, meniden.
Haçlar doluyor içime,

dualar, şükranlara karışmış zalim öksürük bulutları doluyor,
bir kahve kokusu,
günah çıkaranların ılık ağızlarında çürüyen
kuru bir kahvaltı doluyor.
Bunlar geri gelemez bir daha artık,
bir an için bile olsa, bu kötü düşler,
o ilaçlı gazlar, o dumanlar artık dönemez.
Salyalarla, un çorbalarıyla kaplı o çirkef helâ artık dönemez.

Dönemez.
İstemiyorum.
Kimsenin böyle geçmesin çocukluğu,
ölümü böyle gelmesin.»

(CİZVİT OKULU 5. BÖLÜM)

ERDAL ALOVA

«Sürgünden Şiir», Rafael Alberti, Çev: Ülkü Tamer, Cem Yayınevi.

ANALARIN HAKKI

1978 Sait Faik ödülünü Adnan Özyalçıner'in «Gözleri Bağlı Adam» Selçuk Baran'ın «Anaların Hakkı» kitapları aldı. Dokuz öyküden meydana gelen «Anaların Hakkı» toplumumuzun çeşitli kesimlerinde yaşayan insanların hayatlarından kesitler sunuyor bize.

Her tabakadan insanlar var bu kitapta. Toplumsal sorunlar, çelişkiler, kent ve kenar mahallesi, kasaba bunlar arasındaki çelişkiler gösteriliyor. Ama, bunların çözümü gösterilmediği gibi çelişkiler temeliyle birlikte ele alınmamış. Çelişkilerin yüzeydeki görünümleri yansıtılıyor. Bu da, öyküleri yer yer kuruluğa düşürüyor. Çoğunluğu —bir ikisi dışında— okunduktan sonra unutulup gidiyor. Etkileyemiyor. Toplumsal bildirisi yok genellikle öykülerin. Dolayısıyla sanat işlevini yerine getirmemiş oluyor.

Toplumun ekonomik yapısı, bu yapının belirlediği toplumsal ilişkiler neden ve sonuçlarıyla beraber ortaya konmuyor. Bu ilişkilerin sonucu anlatılmakla —o da genellikle tek yanlı— yetiniliyor. İnsanı anlatabilmek için toplumsal gerçeklere boş vermiş Baran. İnsanı da bütünselliği içinde ortaya koyamamış. Sözgelimi, kitaba adını verdiği «Anaların Hakkı»ndaki kadın, başlangıçta sevdiği adamın kaçakçı olduğunu bile bile evlenir onunla. Ama kocasının yüzünden vurulan oğlunun ölümünden sonra dünyadan elini ayağını çeker. gözü yaşlı bir duyarlığa, sürekli bir iç hesaplaşmaya, tamamen duygusallığa saplanır. Bütün bunlara uzun süre katlanır. Kadınlığını falan unutur. Yaşayan bir ölüden farksızdır. Tam yedi yıl sonra, kocasını vurur. Yedi yıldır bu kini bağrında taşır(!) Anlaşılacağı gibi yazar anlattığı insanı «idealize» etmiş. Onun yalnız duygusallığını ön plana çıkarmış. Bizce kitabın en güzel öykülerinden biri olan «Mısırlar»da da aynı durumla karşılaşmak olanaklı. Bu öyküde kentte kentin kenar mahallesinde yaşayan insanların özlemleri duygusallığı işlenmiş. Kenan, kentin boğucu havasından, sıkıcılığından yakınır.
«Ah, bu kent yaşamı! Biz aşağı-

larda boğuluyoruz.» (s. 28) der. Toprağı olmadığı için de ayrılamayacağının bilincindedir. Baran bize bu kadarını belirtiyor. Kenan'ın kentten ayrılma isteği yalnız hava kirliliğine bağlanıyor. İnsan sormaktan alamıyor kendini: İnsanı boğmaya çalışan, daha özgür, mutlu yaşama özlem duyuran yalnız kentin kirli havası mı? Kentte yaşamak isteyen Nuran'a da «dut ağacının tepesinden seyrettiği şu koskocaman kente, ona da bir yer bulunurdu nasıl olsa» (s. 23) diye düşündürüyor da, öğrenimini yarıda bırakmasının ekonomik ve toplumsal nedenlerine hiç değinmiyor. Buna karşın Nuran'ın ailesi, çevresi gerçekçi biçimde ortaya konmuş.

Selçuk Baran'ın kişileri, çürümeye yüz tutmuş, yozlaşan bir toplumda insanların yozlaşmaları, kendi anlamsız yaşantılarının içinde boğulup giden daha güzel, anlamlı hayata istek duyan ama bunun için köklü bir savaşım vermeyen, mutluluğa bireysel alanda kavuşabileceğini sanan insanlardır.

«Kabuk»daki avukat Nesrin «...Çalıştığım şirketin çıkarlarını neden savunduğumu bilmiyorum.» (s. 132) der. Yapılan haksızlıkları görür. Bunlardan kurtuluşu işi bırakmakta bulur. Şirketten ayrılır. Yazarın kişileri ne olduklarının bilincinde ama nasıl olmalı, neler yapmalı gerektiğini bilmiyorlar. «Dükkanın Önü»nde ise, dükkan sahibi ailesine, çevresine, topluma o kadar yabancılaşır ki, evinin önündeki çayın yükselmesi sonucu en yakınlarının boğulabileceğini düşünür ama hiç aldırmaz. Kendisini de «sonsuz yağmur damlalarının altına bırakır.» Baran burada önemli bir olguya parmak basmış: Yabancılaşmaya. Kapitalist düzende birey topluma enikonu yabancılaşır ama en yakınlarının bile bile boğulmasına da ilgiliz kalacak kadar umursamaz olamaz bizce.

Bu olumsuz yanlara karşın, insanın yalnızca bir yanını değil de sınıfı, duygusu, düşüncesi, kadınlığı içinde bütünsel olarak anlatan öyküler de yok değil. «Çardak», «Emekli» bunlara güzel birer örnek. Yoksul olmalarına karşın mutlu bir yaşam süren Zehra, kocasının başka kadınla kurduğu ilişkiyi anlar. Kızar, kavga ederler fakat kısa bir süre sonra barışırlar. Kocasına olan bağlılığına gölge düşürmez. «Emekli»de ise gerçekçi eğilimler daha ağır basıyor. Emekli memur çevresiyle, emeklilerin sorunlarıyla, toplumun onlara karşı davranışıyla bütün olarak ortaya konmuş.

Kitabın diğer bir özelliği burjuva düzeninin saçmalığını, bayağılığını, kokuşmuşluğunu yer yer belli etmesi. Burjuva yaşamına ayak uydurabilmek için çaba gösterenlere, bu saçmalıktan kurtulmak isteyenlere eleştirel bir gözle yaklaşmasıdır.

Sonuç olarak, yazarın anlattığı kişiler gerçek hayatta yaşayan kişilerdir. Genellikle ağır toplumsal koşullar altında ezilen, kurtuluşlarını kayattan kopmakta ya da düşünsel alanda sınırlayan, mutluluğu «sınırlarını kendilerinin çizdiği küçük dünyalarında bulan» insanlardır. İnsanı anlatabilmek için onların sorunlarına çoğu zaman boş veren Baran, insanların duygularını, düşüncelerini, umutlarını, mutsuzluklarını... kısaca iç dünyalarını ustaca tanıtıyor bize. Onlara yaklaşımı daha bir insancıl, sevecen biraz da hoşgörülü...

NAZIM YILDIRIM

«Anaların Hakkı» Selçuk Baran, Okar Yayınları, 106 sayfa, İstanbul, 1977, Fiyatı: 20 lira.

İKTİDARIN KÜLTÜR POLİTİKASI VE FESTİVALLERİN ACIKLI SONU

Bugünkü iktidar, iktidar olalı beri kültür ve sanat çevrelerinde irkiyim, filozofik görünümlü ve yalnız ulemadan kişilerin akıl erdirebileceği havası taşıtılan sorular dolaşıyor; TÜRKİYENİN KÜLTÜR POLİTİKASI NE OLMALI?, ULUSAL KÜLTÜR POLİTİKAMIZ VB? Oysa soruların bu biçimde düzenlenmesiyle tartışmalardan uzak tutulmak istenen, can alıcı soruşudur: GÜNÜMÜZ, İKTİDARININ KÜLTÜR POLİTİKASI NEDİR, NE OLMALIDIR?

Çünkü her halde, MC iktidarı gidip tekelci sermaye takviyeli CHP ağırlıklı iktidarın işbaşına gelmesiyle, zati sungur şapkasından çıkar gibi birdenbire çok demokratik, imtiyazsız, sınıfsız bir topluma dönüşmedik. Zaten CHP'li kadroların da geçici bir hükümet biçimi olarak gördükleri bu «sağdan takviyeli sağ sosyal demokrasi» ortamında, demokrat, ilerici ve devrimci aydınların, sanatçıların ve kültür adamlarının tutup da tekelci sermaye çevrelerinin tutucu, gerici, mason, sağcı hatta düpedüz faşist eğilimli kadrolarıyla elele verip TÜRKİYENİN ULUSAL KÜLTÜR POLİTİKASINI oluşturmak için çaba harcaması beklenemez.

İktidarın Kültür politikasının incelenmesinde ve eleştirisinde önümüzdeki sayılarda çeşitli uzmanlık alanlarından düşünür ve sanatçıların katkılarıyla daha çok sayfa ayırarak derinleşmek üzere, bu değinide, iktidarın kültür politikası ile ilişkileri kesinlikle tartışılmayan, ama gerçekte bu politikanın aynaları olan iki önemli sanat şenliği üzerinde duracağız.

Antalya Sanat Şenliği ile İstanbul Festivali olup bittikten sonra kamuoyunda bu iki şenlik üzerine yaratılan kanılar nelerdir? Senaryo açıkça ortada: 1) Antalya Sanat Şenliği politik bir şenliktir, yani işin içine sol mol karışmıştır, ve de sonuçta Antalya Şenliği 'başarısız' bir şenliktir. 2) İstanbul Festivali ise sümmehaşa politika karışmadan, yani sanatın ve estetiğin en yüce katlarında düzenlenmiş, ve de sonuçta 'görkemli bir başarıya' ulaşmıştır.

Bu iki şenlik üzerine bu kanıların yaratılmasında baştan beri titizlik gösterenler kimlerdir? İktidarın kendi kadroları değil midir?

Antalya Şenliği'nin parasal olanaklarını 'kısan' Turizm ve Tanıtma ile Kültür Bakanlıkları, İstanbul Festivali'ne kaç misli parasal olanak sağlamıştır? Dışişleri Bakanlığı Sosyalist ülkelerle aramızdaki kültür anlaşmaları çerçevesinde getirilen yani devlet kesesinden ödenen sanatsal gösterilerden Antalya'ya 'sıfır', İstanbul Festivaline ise tam oniki adedini tahsis etmemiş midir?

Şimdi geçelim İstanbul Festivalinin hiç mi hiç politik olmayan yapısının ayrıntılarına.

Bir kere, Festivali düzenleyen Kültür Bakanlığı falan değil, 'İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı' adlı bir kuruluş. Devletin Sanat ve Kültür Alanındaki tüm olanakla-

rının, iktidar eliyle takdim edildiği bu kuruluşun kurucuları şunlar: Fahrettin Kerim Gökay (Başkan, eski Demokrat Partinin İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı), AKBANK T.A.Ş., AKSA A.Ş., AKSU, ARÇELİK A.Ş., AYGAR A.Ş., Fettah Aytaç, İzzet Baysal, Fuat Bezmen, Halil Bezmen, Refik Bezmen, Dr. Mustafa Birgi, BORUSAN A.Ş., BP Petrolleri A.Ş., BURLA A.Ş., Fahir Çelikbaş, Mehmet R. Devres, Selma H. Devres, Prof Dr. Hayri Domaniç, ECZACIBAŞI HOLDİNG AŞ, Ahmet Secil Edin, Osman Edin, ELGİNSAN HOLDİNG AŞ, Özer Esen, Vitali Hakko, Nihat Hamamcıoğlu, E.E. Hotz, HÜRRİYET Gazetecilik AŞ, İstanbul Bankası AS, İSTANBUL ROTARY KULÜBÜ, İSTANBUL SANAYİ ODASI, İSTANBUL TİCARET ODASI, KOÇ HOLDİNG AŞ, Ali Koçman, Ara Kuyumcuyan, Kemal Müderrisoğlu, Bernar Nahum, OSMANLI BANKASI AŞ, PAMUKBANK AŞ, İzzet Pensoy, PERFEKTÜP Sanayi Ltd Şti., PROFİLO HOLDİNG AŞ, RABAK AŞ, Emir Sencer, SINAİ YATIRIM VE KREDİ BANKASI A.O., Semih Sipahioğlu, Fethi Talay, TATKO TAŞ, TEKFEN HOLDİNG AŞ, Afif Tektaş, TERCÜMAN Gazetecilik ve Matbaacılık AŞ, TÜRK HAVA YOLLARI A.O., Türk Petrol TAŞ, TÜRK PİRELLİ LASTİKLERİ AŞ, TÜRKİYE İŞBANKASI AŞ, TÜRKİYE SINAİ KALKINMA BANKASI AŞ, TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI AŞ, TÜRKİYE TURİNG VE OTOMOBİL KURUMU, ULUSOY Turizm ve Seyahat Koll Şti., ÜNİLEVER-İŞ Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti., VEB Ofset AŞ, YAPI VE KREDİ BANKASI AŞ.

Allah rızası için, şu listede sanat ve kültürle ilişkili tek bir ad bulabilen çıkarsa Dergimizin bürosuna uğrayıversin, ne ikramiye istiyorsa verelim.

Bu liste Türkiye'de emperyalizme bağlı tekelci sermayenin ta kendisi değil mi?

Şimdi de sanat ve kültür aşkından tirtir titreyen bu kurucular listesinin seçtiği Yönetim Kurulunun bol masonlu az sanatçılı listesine göz atalım: Dr. Nejat Eczacıbaşı (Başkan), Afif Tektaş, Reşad Aksan, Fettah Aytaç, Bülent Tarcan, Attila Manizadezade, Rezan Abidinoğlu, Haldun Taner, Hüseyin Gezer, İhsan Hınçer, Ercümend Berker, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Müdürü, Devlet Tiyatroları Genel Müdürü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürü, Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi, Maliye Bakanlığı Temsilcisi, Milli Eğitim Bakanlığı Temsilcisi, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Temsilcisi, Kültür Bakanlığı Temsilcisi, Suat Hayri Ürgüplü, Kemal Aygün, Turgut Ataol, Vecdi Ünay ve de nihayet Aydın Gün (Genel Müdür).

Bir de bu tuhaf Vakfın kurucularından, Vakfı Şeref Kurulu olarak ilan ettiği listeye dikkatlerinizi rica edelim: Sayın CUMHURBAŞKANI, Sayın BAŞBAKAN, Sayın İÇİŞLERİ BAKANI, Sayın DIŞİŞLERİ BAKANI, Sayın MALİYE BAKANI, Sayın MİLLİ EĞİTİM BAKANI, Sayın GÜMRÜK VE TEKEL BAKANI, Sayın TURİZM VE TANITMA BAKANI, Sayın KÜLTÜR BAKANI, Sayın İSTANBUL VALİSİ, Sayın İSTANBUL BELEDİYE BAŞKANI

Haydi diyelim ki bu Vakfın kurucuları Maliye, Dışişleri ya da Gümrük ve Tekel Bakanlıklarına yasadışı birtakım kolaylıklar sağlatacağını umuyor, bu halkçı iktidarın başındakiler böylesi bir ciddiyetsizliği adlarıyla nasıl onur-

landırabilirler?

Devletin tüm olanaklarını, ülkemizin sanat ve kültür yaşamını daha tutucu, daha gerici, daha sağcı ve emperyalizme daha bağımlı kılmaktan başka hiçbir endişesi olmayan bu tekelci mason karması kurucular listesine nasıl sunabilirler?

Elbette sunarlar. Çünkü bu uygulama iktidarın kültür politikası çerçevesindedir.

Bir de kısaca Antalya Şenliğinin yapısına göz atalım.

Bir kere Uluslararası Antalya Sanat Şenliğini Antalya Belediyesi düzenliyor. Daha baştan faul. Çünkü belediye yönetimi halk tarafından seçilir. Antalya Şenliğine ülkemizin en seçkin demokrat ve ilerici aydınları, sanatçıları ve kültür adamları katılıyor. Büyük çoğunluğu tekelci sermayenin ücretli adamları ya da bakanlıkların memuru değil ve Antalya'da sanat ve kültür olaylarını onlar değerlendiriyor, onlar yönlendiriyor. Faul değil, penaltı, penaltı. Elbette paralar kısılacak, elbette uluslararası ilişkiler özellikle zora koşulacak.

Bu mu iktidarın demokratik kültür politikası?

Beri yandan basında bir koro; «Antalya Şenliğinde organizasyon bozuktu, aksaktı, bizim nemize gerek uluslararası sanat şenliği? Çapını küçültelim, gerileteliim, şöyle ufak çapta bir portakal şenliği haline gelsin, tamam.»

Öte yandan şenliğin en ağırlıklı bölümü olan sinema dalında 'Biz bu işi çok biliriz, çok da iyi düzenleriz, hiç merak etmeyin' deyip film yarışmalarını daha baştan yanlış yollara saptıran, kendi ahpaplarına itibar sağlayabilmek adına belediyeleri türlü usulsüzlüklerle karşıkarşıya bırakan ve de 'Amanın politik sivrilikler oluyor, bizim takımdan olmayanlar yasaklansın' diye şenlik ortamını gerginleştirmeyi başaranlar bu iktidarın bugünkü kültür politikasını oluşturmak için en çok çaba gösterenler değil mi?

Belki güleceksiniz ama, Antalya Belediyesine Şenliğin organizasyonunda en çok 'para karşılığı katkı' da bulunanlar, şenlikten sonra «organizasyon berbattı» korosuna en yüksek sesle katılanlardır.

Kamuoyu önünde sonuç: Antalya Şenliği başarısızdır.

İktidarın kültür politikası, demokrat nitelikli bir halk şenliğini başarısız kılmayı becermiştir.

Bir de soru soralım: Eğer iktidar Antalya Şenliği'ne, İstanbul Festivali'ne sağladığı olanakların ve ilişkilerin tümünü aynen sağlamış olsa ve de belediyeyi politik baskı altına almamış olsa (çünkü matrak kuruluşlu Vakfı politik baskı altına aldığını da pek sanmıyoruz), bu şenlik böyle sonuçlanır mıydı?

Türkiyenin Ulusal Kültür Politikasını oluşturmak üzere nefes ve kalem tüketenler, Devletin olanak ve ilişkilerinden tekelci - mason çevreler kadar ilerici aydın kadroların da yararlanmasını sağlamaktan kaçındığı sürece, aydınların, sanatçıların ve kültür adamlarının görüşlerini ve katkılarını istemekten kaçınacak kadar 'demokratik' sözcüğünden ürktükleri sürece, baştan bu iktidarın içtenliğine inanmış, katkısını esirgememiş demokrat ve ilerici aydınların desteğini hızla yitirecek ve düzenin değişmemesi adına kurguladıkları 'bireşimci' kültür politikalarıyla başbaşa kalacaklardır.

ORHAN TAYLAN

TANER BARLAS İLE SÖZSÜZ OYUN ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Soru: Sayın Taner Barlas, oyununuzdaki çalışma düzeninden, sizin deyiminizle «ekip çalışması»nın işlerliğinden söz eder misiniz?

TANER BARLAS: Önce anlatmak istediğimiz şeyi, «öz»ü saptıyoruz. Sonra bunun üzerine, oturuyoruz arkadaşlarla, bir ortak çalışma yapıyoruz. Bu, hem bir masabaşı çalışması oluyor, hem de giderek sahne çalışması olabiliyor. Her arkadaş bir öneri getiriyor. O önerileri topluyoruz, derliyoruz. Örneğin, 1-2 dakikalık bir oyunun özü giderek genişliyor, 10 dakikalık, 15 dakikalık bir oyun oluyor. Daha önceki deneylerimizin sonucu oyunlarımızın en fazla 15 dakika uzunlukta olmasına dikkat ediyoruz. Daha önceki «Seyirlik Oyun»da 45 dakikalık sürenin seyirciyi yorduğuna tanık olduk. Onun için oyunlarımızı küçük küçük episode'lar halinde, ama belli bir bütünlüğü, belli bir üslup bütünlüğü içinde toplamaya çalıştık. Bütün oyunlarımızda kullandığımız bir karakterimiz var: Ali. Olaylar, çelişkiler bu Ali karakterinin, kişiliğinin çevresinde toplanıyor. Ali bazan bir işçi oluyor, bazan bir lumpen proleter oluyor. Değişen bir tip..

SORU: Sürekli kaç kişilik bir ekip olarak çalışıyorsunuz?

BARLAS: Kadromuz değişken oluyor genellikle. Yerleşik bir kadromuz yok. Bu işe önem veren kişi aslında çok az. Gerek aydın çevresinden, gerek tiyatro çevresinden olsun pandomim sanatına önem veren çok az. Çünkü bu soruna birtakım olumsuz, peşin önyargılarla girmiş izleyici. Deniyor ki, pandomim en başta balık avlamaktır, uçurtma uçurtmaktır. Çünkü, televizyonda, ve yanlış uygulamalarda hep bunlar gösteriliyor. Düşünmüyor ki seyirci, pandomim bir toplumsal içerik kazandığında bir sanat kolu olabilir. Görüyor, seyrediyor, şaşırıyor. Sonra «Allah, Allah» diyor, «pandomim bu kadar etkili bir sanat kolu olabilir mi» diye soruyor. Bütün sorun seyirciyi oyuna getirebilmek. Tiyatronun kapısından içeri alabilmek. Bu konuda derneklerin, sendikaların çok büyük sorumluluğu var. Onlar bu işi desteklerlerse, ki yavaş yavaş bu görülüyor, biz daha güç kazanıp, kendimizi geliştirip, daha olumlu işler yapmaya yöneleceğiz.

SORU: Antalya'daki pandomim gösterileri sırasında halkın ne gibi tepkilerine tanık oldunuz?

BARLAS: Aslında insan ilk önce biraz çekinerek giriyor bu meseleye. Çünkü hiç sözsüz oyun izlememiş, daha önce birtakım

sözlü tiyatrolar görmüş seyirciye sözsüz bir oyunla gitmek insanı tedirgin ediyor. Olumsuz tepkiler alabileceği kanısına kapılıyor. İzlerken seyirci kendisiyle ilgili bazı şeyler buluyor oyunda. Kendi yaşantısından, kendi sorunlarından bazı yansımalar buluyor. Ezilmişliğini görüyor orada. Ekmek kavgasını görüyor sahnede. Sözsüz görüyor. İlk başta yadırgıyor seyirci. Sözsüz oyun da olur mu diyor, niye konuşmuyor bunlar, diyor. Daha sonra oyuna ısınıyor seyirci. Dediğim gibi kendi sorunlarını, kendi çelişkilerini görüyor. Sonra birlikte oynamaya başlıyor seyirci. Örneğin oyunlarımızı 18.30-19.00 arasında oynadık, güneşin altında. Biz terledik, seyirci terledi. Ama izledi de. 40-50 kişiyle başlıyoruz oyuna. İlk oyunumuzda 5 oyun sergiliyoruz. Bunlar kendi içinde bütünlüğü olan ayrı ayrı oyunlar. İlk oyunu oynuyoruz mesela, ikinci oyuna doğru toplanmaya başlıyorlar artık. 300-400 hatta 500 kişilik seyirci kitlesine oynadığımız oldu.

Genellikle yoksul mahallelerde oynadık. Örneğin Kızılarık'da seyirci çok coşkuluydu. Çok heyecanlıydı. Özellikle kadınlar. Mesela, politikacı sandıktan çıkarken, «sok onu sandığın içine, Allah belasını versin» diyorlardı. Yani oyuncuyu teşvik eden ya da olması gerektiği şeyi söyleyen seyirci kitlesi vardı. Bu, bize, birlikte oynamayı getirdi. Aslında tiyatro olayı seyircisiyle bir bütün. Pandomim olayı da böyle. Bunu burda gördüm açıkçası ben. Klasik tiyatrolardan pandomim seyircisi genellikle izliyor oyunu ve sonunda alkışlıyor. Ama burada bütünleşiyor. Oyunun bazı bölümlerinde seyirci alkışlamaya başlıyor coşkulanıp. Bu gösterilerde hareket o coşkuyu gösterebildi. Bu bizim açımızdan gerçekten olumlu bir sonuçmuş gibi geliyor bana. Burda 11 yerde oynadık. Diyebilirim ki, Antalya Uluslararası Sanat Şenliği'nin en yoğun sanat programını gerçekleştirerek ekiplerden birisi olduk. Hem suare, hem matine her gün oyun oynadık. Çeşitli mahallelerde gösteri yaptık. Bunlar dediğim gibi, işçi ve yoksul kesim mahalleleriydi. Oradaki izleyicilerle konuştuğumuzda, oyunu yeniden izlemek isteyip istemediklerini sorduk, oyunun çok daha fazla geliştirilmiş, yaygınlaştırılmış biçimde ve daha da fazla seyirci toplayıp oynanmasını isteriz dediler. Bu olay bizi oldukça sevindirdi.

— Teşekkür ederiz.

SADRETTİN AYNİ 100. DOĞUM YILINDA ANILDI

Tajik Sovyet edebiyatının kurucusu Sadrettin Ayni (1878-1954) doğumunun 100. yıldğnümünde başta Taçikistan olmak üzere, Sovyetler Birliği'nin bellibaşlı kültür merkezlerinde törenlerle anıldı.

Sovyet Devrimi'nden önce liberal Dzhadid hareketi içinde devrimci eylemlere katılan Sadrettin Ayni'nin ailesi köylüydü. 1909 yılında Ayni «Gençliğin Eğitimi» adlı pedagojik bir kitap yayınladı. Bunun arkasından, Gerçekçi Tajik edebiyanın ilk öyküsü olan «Odina ya da Yoksul bir Tajik'in Serüvenleri»ni yazdı. Bu öykü aynı zamanda Ayni için liberal Dzhadid hareketinden kopuşun bir simgesi olmuştu. Ayni halkına vaad edilen özgürlüklerin ne kadar düzmece olduğunu, bunun karşısında liberallerin nasıl demagojik ve provakotörce bir tutum takındıklarının görmüştü. Tajik ve Özbek edebiyatının en seçkin düzyazarı olarak bilinen Sadrettin Ayni'nin Türkmen edebiyatı ve öteki edebiyatlar üzerine etkisi de büyük olmuştur.

GÖRSEL SANATÇILAR DERNEĞİ YAZ ÇALIŞMALARI DÜZENLİYOR

Görsel Sanatçılar Derneği, Valdeçeşmedeki merkezinde 20 temmuz-20 Eylül tarihleri arasında yaz çalışmaları düzenliyor.

Resim, desen ve ilişkili alanlarda modelle ve uygulamalı olarak sürdürülecek çalışmalar dernek üyelerine olduğu gibi tüm profesyonel ve amatör sanatçılara açık olacak.

Öte yandan Görsel Sanatçılar Derneği İzmir Temsilciliğinin açılışı nedeniyle İzmir Fuarı içinde, fuar süresince 150 m2 lik bir alanda düzenlenecek olan resim ve desen sergisinde, izmirli sanatseverler birçok ünlü sanatçının yapıtlarını izlemek olanağını bulacak.

TÜRKİYELİ SANATÇILAR HAVANA FESTİVALİNDE

Küba'nın başkenti Havanada 21 temmuz - 5 Ağustos tarihleri arasında yer alan 11. ci Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivaline Türkiyeden katılmakta olan delegasyonda sanatçı olarak Zeliha Berksoy, Sümeyra Çakır, Barış Pirhasan ve Taner Barlas bulunuyor.

Dergimizin Eylül sayısında sanatçıların Havana Festivali üzerine izlenimlerini bulacaksınız.

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ KARİKATÜR YARIŞMASI DÜZENLEDİ

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi «Tarihi çevre, yeşil alanlar, kıyılar korunmalı ve toplum yararına düzenlenmelidir» konulu bir karikatür yarışması düzenledi. Karikatürlerin son yollama tarihi 10 Ekim 1978 olduğu yarışmanın seçmenler kurulu Tufan Arkayın. Atılay Arsan, Bedri Kökten, Erhan Demirok ve Şükrü Kocagöz'den oluşuyor.

Çeşitli para ödüllerinin verileceği yarışmaya katılma koşulları şöyle:

1. Yarışma tüm karikatüristlere açıktır.

2. Yarışmaya katılacak yapıtlar daha önce yayınlanmamış olmalıdır.

3. Her yarışmacı kendi eseri olan en fazla 4 karikatürle katılacaktır.

4. Yarışmaya gönderilecek karikatürler 42/42 cm boyutlarında kâğıt üzerine çizilmelidir. Bu boyutlardaki kâğıdın üzerinde, çizilecek çerçevenin boyutları ve renk serbesttir. Ambalajlandırma postada zedelenmeyecek şekilde olmalıdır.

5. Karikatürler Mimarlar Odası İzmir Şubesi, Kıbrıs Şehitleri Cad. 1440—41 Sk. No: 3—2 İzmir adresine en geç 10 Ekim 1978 tarihine kadar postalanmış veya elden teslim edilmiş olmalıdır.

6. Yarışmaya katılım rümuzla olacaktır. Bunun için yarışmacılar karikatürlerinin arkasına altı rakamlı bir rümuz yazacaklar bu rümuzun üzerinde yazılı olduğu bir zarfın içine de müracaat formlarını ve karikatürleri geri gönderme adreslerini yazarak kapatacaklardır. Karikatürlerin üzerinde imza, harf, v.b. başka işaret bulunmayacaktır.

7. Yarışma 15—20 Ekim arası Mimarlar Odası İzmir Şubesinde yapılacaktır.

8. Ödül alan karikatürler Mimarlar Odası İzmir Şubesinin malı olacak, ödül alanlardan jüri öz geçmişlerini ve birer adet fotoğraflarını isteyecektir.

9. Yarışma karikatürleri İzmir, Ankara ve İstanbul'da sergilendikten sonra ödül almıyanlar sahiplerine geri gönderilecektir. Yarışmacılar dilerlerse eserlerini Şubeye bırakabilirler.

10. Jürinin seçtiği yarışma karikatürleri bir albümde toplanacak ve tüm yarışmanlara gönderilecektir.

MİMARLAR ODASI VE İFSAK FOTOĞRAF YARIŞMASI DÜZENLEDİ

Mimarlar Odası İstanbul Şubesi ile İFSAK'ın ortaklaşa düzenledikleri fotoğraf yarışmasının koşulları açıklanmıştır. Yapılan açıklamaya göre ana koşullar şunlardır:

«Fotoğrafları son gönderme tarihi: 10 Ekim 1978.

Fotoğrafların sergilenme tarihi: 20 Ekim 1978.

Yarışma bütün fotoğrafçılara açıktır.

Her yarışmacı kendi eseri olan en fazla 4 adet siyah beyaz fotoğrafla yarışmaya katılabilir.

Fotoğrafların dar kenarı 20 cm ve uzun kenarı 40 cm olacak, her fotoğrafın bir 13x18 parlak baskısı da birlikte yollanacaktır.

Fotoğraflar ve sanatçılara ait kimlik zarfı Mimarlar Odası İstanbul Şubesi. İnönü Cad. 69-71/7 Işık Ap. Kat. 4 Gümüşsuyu İstanbul adresine gönderilecektir.

Daha fazla bilgi ve adresten istenebilir.»

BİRİNCİ CİLDİN DİZİNİ

İNCELEME, DENEME

Alova Erdal	130 Yıl sonra Aşık Mesieki'nın Gücü (4. sayı)
Behramoğlu Ataol	Sosyalist Devrimin Yazarı Maksim Gorki (1. sayı)
	Nazım Hikmet'in İlk Şiirlerinde Biçim Özellikleri ve Serbest Nazma Geçiş (4. sayı)
Bezirci Asım	Sabahattin Ali'nin Suçu (2. sayı)
	Nazım Hikmet'in Ulusal ve Evrensel Değeri İle Çağdaş Türk Edebiyatındaki Yeri (4. sayı)
	Yeni Türk Şiirinde Solun Tarihçesi I (6. sayı)
Cemgil Adnan ...	Voltaire'i Anarken (3. sayı)
Dinamo Hasan İzzettin	Sabahattin Ali (2. sayı)
Gorki Maksim	Sosyalist Gerçekçilik Üzerine (1. sayı)
Hikmet Nazım	Gorki Yaşıyor (1. sayı)
	Müsterih Ölen Gorki (1. sayı)
	Maksim Gorki Şehir Tiyatrosunda (1. sayı)
	Sabahattin Ali Üstüne (2. sayı)
İncirci Tahsin	Demokratik Halk Türkülerinden İşçi Şarkılarına (6. sayı)
İyiler Orhan	Antik Çağın İlk Büyük Diyalektik Gerçekçisi Aiskhulos (5. sayı)
Lecercle J. L.	Jean Jacques Rousseau ve Devrim (5 sayı)
Makal Mahmut	38. Kuruluş Yıldönümünde Köy Enstitüleri (3. sayı)
Miraç Yaşar	Nazım İle Türkü (4. sayı)
Taygun Ali	Nazım Hikmet: Türkiye'de Sosyalist Gerçekçi Tiyatronun Kökü (1 ve 2. sayılar)
	Sanatın Ekonomi Politikteki Yeri Üstüne Düşünceler (3. sayı)
Taylan Orhan	Türkiye'de Nazi Heykelciliği (1. sayı)
	Amerika'da Başkaldıran Duvar Resmi (4. sayı)
Türkali Vedat	Nazım Hikmet ve Sanatı (2. sayı)
	Sanatta «Güzel» (2. sayı)

SÖYLEŞİ, ANI, MEKTUP

Balamir İ. Hakkı — Nazım'dan Anılar (6. sayı)

Behramoğlu Ataol — Vedat Türkali İle Bir Söyleşi (2. sayı)
Ritsos'la Bir Görüşmeden İzlenimler (3. sayı)

Hikmet Nazım — Sabahattin Ali'ye Bir Mektup (2. sayı)
Orhan Kemal'e İki Mektup (4. sayı)

Özdamar Semra — Taşkent Film Festivalinden İzlenimler ve Kübalı Yönetmen Rigoberto Lopez Pego İle Bir Konuşma (5. sayı)

Pirhasan Barış — Dido Sotirlu İle Bir Konuşma (2. sayı)
Nazım Hikmet ve Yannis Ritsos'la «Sınırsız Şiir» Konusunda Bir Söyleşi (3. sayı)
İranlı Heykelci Rıza Olya İle Bir Konuşma (5. sayı)

ŞİİR

A. Kadir — Angolalı Çocuklar (1. sayı)
Filistinli Çocuklar (1. sayı)
Nazım'ı Gördüm (4. sayı)

Alova Erdal — Her Şeyin Yüreği Vardır (1. sayı)
Kuyruklar Alacakaranlıkta (3. sayı)
Ölümden Önce İlk Sözüm (5. sayı)

Behramoğlu Ataol — Kuşatmada (1. sayı)
Ne Anlatır Yunan Şarkıları (2. sayı)

Bulut Abdülkadir — Yolum Düşünce Anamur'a (1. sayı)
Şimdi Çocuklar (1. sayı)
Bir Akdeniz Çocuğu Olarak (5. sayı)
Benim Ülkemde Kızlar (5. sayı)

Demirtaş Metin — Anneme (3. sayı)
Yol İzlenimleri (3. sayı)

Dinamo Hasan İzzettin — 12 Mart Şiirleri'nden (3. sayı)
1 Mayıs İçin Bir Şarkı Daha (4. sayı)
İdil (6. sayı)

Erhan Ahmet — Çocukluktan Beri (3. sayı)
Uzaktır Güneyin Şarkıları Şimdi (3. sayı)
Çukurova'dan (6. sayı)

Fişekçi Turgay — Değişim İnsanı (5. sayı)
Karda Işıltılar (5. sayı)

H. Erdem — Dağlar Tanıktır (5. sayı)

Hikmet Nazım — Dostluk (4. sayı)

Miraç Yaşar — Kağıthane Deresi (6. sayı)
Gizlavet Grevi (6. sayı)
Güneşli Dünya (6. sayı)

Özdemir Muzaffer — Şu Bayrağı Çekenler (4. sayı)
Onüç Yaş Arkadaşım (4. sayı)

Pirhasan Barış — La Esmeralda (1. sayı)

Ritsos Yannis — Barış (2. sayı)

Sezer Sennur — Sesimi Arıyorum (3. sayı)

Su Ruhi — Türkülerle Korkular (2. sayı)
İnsan ve Emek (3. sayı)
Tanilli Server — Direneceksin! (5. sayı)
Bekleyiş (5. sayı)
Telli Ozan — Komüncüler (1. sayı)
Göçmen İşçiler (4. sayı)
Balıkçılar (5. sayı)
Selma'ya Güzellemeler (6. sayı)
Emir Kulu (6. sayı)
Türkali Vedat — İstanbul (2. sayı)
Hücreye Mektup (2. sayı)
1951-1954'den Notlar (2. sayı)
Karar (2. sayı)
Cezaevinde Barış Türküsü (2. sayı)
Yedinci Yıl (2. sayı)
İşte Özgürlük (2. sayı)
Ural Yalvaç — Dokumacı Kıza Türkü (5. sayı)
Merhaba İçeriçumra Evleri Merhaba Bizim Sokak (5. sayı)
Uyaroğlu İsmail — Gül (1. sayı)
Yücel Can — Altan Yalçın'a (3. sayı)
Kovan (4. sayı)

HİKAYE

Yıldız Bekir — Tohum Çiçek Açıncaya Kadar (1. sayı)

RESİM, HEYKEL, DESEN, POSTER

Amerikan Duvar Resimleri (4. sayı)
Cunhal Alvaro — Desenler (6. sayı)
Kollwitz Kate — Desenler (2. sayı)
Olya Rıza — Hisrov Ruzbe Heykeli (5. sayı)
Siqueros David Alfaro — Desenler, Duvar Resimleri (3. sayı)
Taylan Orhan — Maksim Gorki (1. sayı)
Orhan Kemal (4. sayı)

KAYNAKÇALAR

Bezirci Asım — Maksim Gorki Kaynakçası (1. sayı)
Voltaire Kaynakçısı (3. sayı)
Jean Jacques Rousseau Kaynakçası (5. sayı)

ÖZEL BÖLÜM

1 Mayıs'a Hazırlanırken (2. sayı)

KİTAP TANITMA YAZILARI

Alova Erdal — Gökyüzü Mavi Kaldı (1. sayı)
Hazırol Kalbim (3. sayı)
Sürgünden Şiir (6. sayı)

Bulut Abdülkadir
Kemalist Eğitim İlkeleri Uygulamalar (1. sayı)
Gökova'nın Yalazları (2. sayı)
Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar (6. sayı)
Çiftçioğlu Özden
Faşizmin Yalanları (4. sayı)
Dağyeli Semih
Sürgün Meyveye Durdu (3. sayı)
Fişekçi Turgay
Dünya Komünist Hareketi (1. sayı)
Gerçekçi Tiyatro Sözlüğü (3. sayı)
Frunze'nin Türkiye Anıları (4. sayı)
Kardeş Cano
İki Sözlük (4. sayı)
Kuloğlu Hasan
SBKP Deneyimi ve Devrimci Teori (2. sayı)
Sökmen Erhan
Kopo (5. sayı)
Taygun Ali
ME-Tİ (4. sayı)
Masalın Aslı (5. sayı)
Tuncer Yelda
Gözbağı (1. sayı)
Devrimci Eğitim, Devrimci Ahlak (2. sayı)
Uyaroğlu İsmail
Yeni Başlayanlar İçin Marks (1. sayı)
Politik Çocuk Kitabı (2. sayı)
Yağız Süleyman
«Yeni Yazım Kılavuzu»ndan «İslâhiye»ye Kısa Bir Bakış (2. sayı)
Yıldırım Nazım
Kan Konuşmaz (2. sayı)
Sabahattin Ali (3. sayı)
Analaların Hakkı (6. sayı)

HABERLER YORUMLAR

Afşar İsa
Büyük Besteci Haçaturyan'ın Ardından (5. sayı)
Aksoy Mehmet
Batı Berlin'de Bir Gerçekçi Ressam: Hanefi Yeter (4. sayı)
2. Mayıs Sergisi Üzerine (4. sayı)
Coşkun Atilla
Sanat Emekçilerinin Sosyal Güvenceleri İçin Savaşım Sürüyor (3. sayı)
Demirtaş Metin
Ceyhun Atuf Kansu İçin (3. sayı)
Makal Oğuz
Bir Sanat Emekçisinin Ölümü Üzerine (5. sayı)
Sökmen Erhan
Yavuz Özkan'ın «Maden» Filmi Üzerine (5. sayı)
Starostov Lel N.
İkinci Yeni Olayı (3. sayı)
Taylan Orhan
İktidarın Kültür Politikası ve Festivallerin Acıklı sonu (6. sayı)
Zebunyan Işıl
Tahran Modern Sanat Müzesi (3. sayı)
Malevitch Sergisi (3. sayı)
İranlı Yazarlar Demokratik Savaşımda (1. sayı)
Türkiye Kültür Emekçileri Atina Barış Konferansı'nda (2. sayı)
Sinema Emekçilerinin Savaşımı Sürüyor (4. sayı)

DEVRİMCİ SAVAŞIMDA

sanat emeği

AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

FİY